

ekolisty

informačný spravodaj Priateľov Zeme - SPZ

**Priatelia
Zeme
SPZ**

2 - 3 / 2006

Nový hit - nebezpečné odpady v cementárňach

Výročie: 10 rokov Priateľov Zeme

Rozhovor s Wangari Maathai, nositeľkou Nobelovej ceny mieru

Historické mesto Kremnica vs Tournigan Gold Corp

Glastonbury - najväčší zelený hudobný festival

Prvý ekologický festival vďaka Priateľom Zeme... viac na strane 20

- 03 *Zapojte sa*
- 04 *Téma: Nový hit - nebezpečné odpady v cementárňach*
- 06 *Téma: Ideológia automobilu - pokračovanie*
- 08 *Ekotábor 2006*
- 10 *Výročie: 10 rokov Priateľov Zeme*
- 12 *Aktivity Priateľov Zeme*
- 17 *Téma: Historické mesto Kremnica vs Tournigan Gold Corp*
- 18 *Rozhovor: Wangari Maathai*
- 20 *Téma: Prvý ekologický festival vďaka Priateľom Zeme, Glastonbury - najväčší zelený hudobný festival*
- 22 *Ekotypy*
- 23 *Ekoporadák: Batikovanie*
- 24 *Vy sa pýtate, my odpovedáme*

Informačný spravodaj Ekolisty

Vydáva:
Priatelia Zeme - SPZ, Košice
Adresa:
P. O. BOX H - 39, 040 01 Košice
kancelária: Alžbetina 53
tel./fax: 055 / 677 1 677
mob.: 0903 77 23 23
e-mail: spz@priateliazeme.sk
http://www.priateliazeme.sk/spz

Redakčná rada:
Ing. Ivana Machová
Ladislav Hegyi
Branislav Mošček
Katarína Vrábová
grafická úprava: René Čižka
jazyková úprava: Ivica Chomová
Dátum vydania: september 2006

Foto na titulnej strane:
autor: FLESH - Rasl Procházka, 2006
Ostatné fotografie, ak nie je uvedené inak, archív Priateľov Zeme.

ISSN 1335-437X

Vytlačené na recyklovanom papieri

Milí naši členovia, sympatizanti...

po dlhšej dobe vás pozdravujem v našom dvojčíslí. Dúfam, že vás zaujmú a zhodnotíte naše aktivity, v dobrom užijete ekotypy, prečítate si aktuálnu tému automobilizmu, i sa necháte uniesť osobnosťou Wangari Maathai v rozhovore. Určite popri tom odtrhnete zrak a pozriete navôkol, na krásnu záhradu jesene. Príchod jesene je podávaný starými mýtami označovanými za čas, kedy nám na severnej pologuli boží svetlo až do jarnej rovnodennosti mizne v temnom podzemí – načas umiera. Deje sa tak potom, keď už v termíne letného slnovratu utrpel smrteľné zranenie od svojho veľkého súpera, vládcu temnoty. Aj keď dni od jesennej rovnodennosti 23. septembra budú kratšie ako noci, príroda ešte posledné dni a týždne sa ukazuje ako láskyplná, slnečná, štedrá mamička – ba až babička. Láka nás do svojich parkov, záhrad, lesov, na horské túry. Jej štedrosť a silu teraz môžeme precítiť naplno. Preto sa práve v období dokončenia žatvy, zberu úrody, vinobrania tradične akokoľvek akujeme za dary prírody z polí, záhrad, hôr. Čudia sa stretávajú na takýchto oslavách akovania za úrodu spojených s ochutnávkami i materiálnymi obetami kúska úrody. Potravinové prípravy na zimu sú v plnom prúde a pri každom zavaraní i sušení je možné uviesť si v úmysle za plody zeme.

My, ľudia z mesta si to môžeme tiež uviesť – aj keď vzdialenejšie – napríklad pri nákupoch v obchodoch, pohľadom na preplnené trhovisko. Je obdivuhodné, ako je príroda schopná neustále nás obdarovať zdravými, chutnými plodmi, vôňou, inšpiráciou, aj keď naše ľudské aktivity s ňou vôľou nie sú v súlade...vysoký obsah toxických látok nameraný vo vode, ovzduší, živočíchoch, odlesňovanie, zvyšovanie množstva odpadu, miznúce druhy... Nemusíme však nutne vracať prírode len znečistenie, škodu. Spolu môžeme (aj prostredníctvom Ekolistov) uvažovať, ako môžeme žiť prijateľne pre zachovanie zdravého životného prostredia. Prijemné jesenné obdobie ponúka viaceré inšpirácie pre ekologické aktivity – spôsob života. Môžete si napríklad založiť kompostovisko pre biologický odpad. Uprednostnite jazdu na bicykli pred autom. Popri prechádzkach upozornite teraz rastúce trávy a odpadu, že spaľovanie odpadu je priestupkom, ktorý môže riešiť polícia. Na jeseň je vhodná výsadba stromov a ek. Vysaďte stromek niekde v prírode, blízko mesta. Choďte na výlet do Malej Fatry, Západných Tatier i Slovenského raja naberať energiu pre vašu tvorivosť. „Udobrá mágia“ odporúča a hovorí v tomto období svoju vlastnú rovnováhu a vnútornú harmóniu (a možno s padajúcim lístím odhodiť niečo nepotrebné v nás). Želám vám, aby ste sa mali krásne farebne.

Ivana Machová

Spolo nos priateľov Zeme

Priatelia Zeme
SPZ

Spolo nos priateľov Zeme od februára 2005 zmenila svoj názov na Priatelia Zeme - SPZ. Spolu s názvom došlo aj k zmene loga - z pôvodného srdca s planétou na kruhový symbol - logo medzinárodnej federácie Priatelia Zeme (Friends of the Earth International - FoEI).

Slovenským zástupcom FoEI je asociácia Priatelia Zeme, zložená z 3 občianskych organizácií pre ochranu životného prostredia: Priatelia Zeme - SPZ, Priatelia Zeme - CEPA (do januára 2005 pôsobiacia pod názvom Centrum pre podporu miestneho aktivizmu - Udržateľná ekonomika). Pridruženým členom je Lesoochranárske zoskupenie VLK.

Slovenské organizácie slovenských Priateľov Zeme sa rozhodli pre posilnenie vplyvu a poznateľnosti asociácie Priatelia Zeme používať jednotné medzinárodné logo a názov "Priatelia Zeme", za ktorým slovenská organizácia použije už len skratku vyjadrujúcu jej identitu (v našom prípade skratka bývalého názvu).

V minulom čísle Ekolistov sme Vás informovali o zámere ťažby uránu na Jahodnej a jej prípadných následkoch. S potešením Vám prinášame aktuálne informácie.

Prvý úspech petície proti ťažbe uránu na Jahodnej!

Investor musí verejne posúdiť vplyv projektu na životné prostredie. Banský úrad prerušil proces povoľovania do konca roku 2007!

Kampaň environmentálnych organizácií Greenpeace a OZ Sosna sa cieľom zabrániť devastácii lokality Jahodná pri Košiciach priniesla ďalší úspech. Obvodný banský úrad v Košiciach prerušil konanie o urýnení dobývacieho priestoru na Jahodnej a stanovil firme Tournigan lehotu do 31.12.2007 na predloženie výsledkov verejného posúdenia dosahov projektu na životné prostredie podľa zákona EIA.

Ochranári považujú tento krok za dôležitý medzník v doterajšej kampani proti plánovanej ťažbe uránu pri Košiciach. Práve posudzovaniu vplyvov na životné prostredie sa totiž doteraz banský úrad bránil s tým, že urýnenie dobývacieho priestoru samo o sebe žiadny dosah na životné prostredie nemá. V tomto postoji spoľahku banské authority podporoval aj Krajský úrad životného prostredia Košice, ktorý však po výzve Greenpeace koncom apríla svoje pôvodné stanovisko zmenil a požiadal o posúdenie projektu podľa zákona EIA.. Greenpeace a OZ Sosna dlhodobo argumentujú tým, že urýnením dobývacieho priestoru vzniká žiadate ovi oprávnenie k ťažbe a že podľa banského zákona sa pri rozhodovaní o dobývanom priestore musí zohľadniť aj vplyv dobývania

samotného. Túto požiadavku environmentalistov nakoniec potvrdilo v júli 2006 stanoviskom aj Ministerstvo životného prostredia SR. „Prerušenie konania je pre nás ďalším dôležitým krokom k tomu, aby sme plánovanej ťažbe uránu na Jahodnej zabránili. Navyše sa potvrdzuje, že má obrovský význam, aby sa obývanie proti negatívnym zámerom aktívne ozvalo. Banský úrad totiž o prerušení konania rozhodol už dva dni potom, ako sme mu na konci júla odovzdali prvú kópiu podpisov pod petíciou, v ktorej obývanie vyslovujú svoj nesúhlas s plánovanou ťažbou uránu. Jedna z požiadaviek petície prítom bola práve zameraná na verejné posúdenie vplyvov projektu na životné prostredie,“ povedal Jan Beránek, koordinátor energetickej kampane Greenpeace.

Petícia organizácie Greenpeace proti plánovanej ťažbe uránu na Jahodnej pokračuje aj v týchto dňoch. Doposiaľ sa ochranárom podarilo zozbierať vyše 7000 podpisov.

o môžete urobiť vy?

Na stránke www.greenpeace.sk si úplne hore kliknite na banner Jahodná Stop ťažbe uránu. Tam si môžete stiahnuť a vytlačiť petíciu. Zozbierajte podpisy od známych, spolužiakov, kolegov a vyplnenú ju pošlite na adresu uvedenú na petícii.

Uprednosťujte vrätne ekologickéjšie obaly a chráňte si právo na ne

Vratné, opakovane používané obaly nápojov sa vracajú späť k výrobcovi nápojov a opätovne plnia v priemere 20 – 50 krát, i viac. Tým nielen významne znižujú množstvo odpadov, ale šetria životné prostredie aj v iných ohľadoch. V mnohých vedeckých analýzach, ktoré skúmajú dosah obalov na prostredie počas celého ich "životného cyklu", sú vyhodnotené ako vhodnejšie pre životné prostredie než jednorazové. Environmentálne vyspelejšie štáty Európy ako Švédsko, Fínsko, Nemecko atď. podporujú vratné, opakovane používané obaly.

Na Slovensku presadila prvá opatrenia pre podporu vratných obalov (do zákona o obaloch) práve organizácia Priatelia Zeme - SPZ ešte v roku 2002. V §3 odseku 8 sa ukladá povinnosť predajníam, ktoré majú predajnú plochu nad 100 m² a ponúkajú nápoje v jednorazových obaloch, ponúkať nápoje rovnakého druhu aj vo vratných, opakovane používaných obaloch (ak sa také uvádzajú na trh v SR). Za porušenie tejto povinnosti môže Slovenská obchodná inšpekcia udeliť pokutu až do výšky 2 mil. Sk.

Spotrebiteľia by vďaka tomu už 4. rok mali mať právo výberu nápojov aj v ekologickjších, opakovane používaných (vratných) obaloch. Žiaľ, väčšina predajní, ktorých sa táto povinnosť týka, ignoruje a porušuje túto zákonnú povinnosť. Obchodné reťazce a veľkí výrobcovia nápojov umelo vytláčajú vratné obaly z trhu. Ponuka nápojov vo vratných obaloch (okrem piva) v predajniach výrazne klesá, presnejšie povedané mizne. Predajne sa bránia väčšinou nepravdivými dôvodmi ako sú: nedostatok skladovacieho priestoru, nehygienickosť vrätých fľaš, ukončenie plnenia nápojov do vratných fľaš a pod.

o môžete urobiť vy?

Pomôžte zachrániť ekologickéjšie vratné obaly nápojov. Kontrolujte, či predajne s predajnou plochou nad 100 m² ponúkajú nápoje aj vo vratných obaloch tých druhov, ktoré predávajú v jednorazových.

V súvislosti by mali predajne predávať tieto druhy nápojov aj vo vratných obaloch: pivo, víno, minerálne vody, sirupy, nealko nápoje.

V prípade, že zaznamenáte, že chýba ponuka niektorého z uvedených druhov nápojov, napíšte "Podnet na kontrolu" Slovenskej obchodnej inšpekcii vo vašom kraji. Návod na to, ako správne kontrolovať ponuku nápojov vo vratných, opakovane používaných obaloch, vzorový formulár pre podnet na kontrolu a kontakty na krajské SOI, nájdete na: www.zakonoobaloch.sk

Nespa ujmite odpady doma!

23. - 29.10.2006:

Celoslovenský týždeň aktivít pre zníženie znečistenia životného prostredia toxickými látkami z nezákonného spaľovania odpadov a pre zlepšenie informovanosti verejnosti o tomto probléme.

Pridajte sa aj vy:

- upozorníte susedov, ak spaľujú odpad na záhradách, že je to nezákonné a hrozí im pokuta až do výšky 5000 Sk
- požiadajte (mestskú) políciu, aby prísnejšie kontrolovala nelegálne spaľovanie
- vyveste plagáty, rozďajte letáky o nespaľovaní odpadov (radi vám ich zašleme)
- napíšte článok do miestnych novín
- založte ekohliadku, ktorá bude sledovať stav životného prostredia vo vašom okolí (s touto aktivitou vám môžeme pomôcť)

Nový hit - nebezpečné odpady v cementárňach

Cementárne na Slovensku v posledných 3 rokoch predkladajú, jedna po druhej, žiadosti o povolenie spať (oficiálne tzv. „energeticky zhodnocovať“) rádovo desiatky tisíc ton ostatných aj nebezpečných odpadov. A chcú stále viac. Po tom, ako získali cementárne prvé povolenia ešte pre pomerne nekontroverzné druhy odpadov (plasty, pneumatiky, živočíšne odpady), začali žiadať o povolenia pre mnohé druhy nebezpečných odpadov.

V súasnosti cementárne Rohožník, ktorá bola jednou z prvých, ktorá na Slovensku začala tieto aktivity, podala žiadosť o povolenie na spať až 117 000 ton nebezpečných odpadov. Také veľké množstvá by ste ťažko hľadali v cementárňach strednej Európy. Tento článok sa pozrie bližšie na príčinu takéhoto konania, proklamované pozitíva a možné negatíva a názor miestnych občanov.

Príčina

Spať odpadov v cementárňach je pre ne veľa výhodným obchodom. Obyčajne musia cementárne platiť za nákup konvenčného paliva. Za dovezené odpady, ktoré sa tak zároveň „zneškodnia“ a ich pôvodca si tak splní legislatívnu povinnosť, však platia im. Cementárne sa ani netaja tým, že sa pokúšajú získať na spať oveľa väčšie množstvo odpadov pre maximalizovanie svojho profitu. Samozrejme, väčší záujem majú o nebezpečné odpady, keďže za ne sa platí viac. Úsmevne pôsobili vyjadrenia Cementárne Rohožník, ktorá medzi ekologické výhody zámeru spať 117 000 ton nebezpečných odpadov uviedla „ekonomický prínos pre spoločnosť“.

Negatíva

Háik však spoľívajú v ekologicky nepriaznivých dopadoch, ktoré nám cementárske spoločnosti „zabúdajú“ uviesť: Spať nebezpečného odpadu je spojené s vážnymi rizikami, preto je potrebné, aby sa realizovalo pomocou najlepšej dostupnej technológie. To sa nedá v zariadení, ktoré nie je naprojektované a prevádzkované primárne pre tento účel. Hlavným cieľom cementární, pre ktoré sú projektované, je výroba cementu, nie zneškodňovanie odpadu. Dôkazmi sú aj porušenia environmentálnych predpisov, škodlivé vplyvy zaznamenané vo svete (napr. v roku 1993 bolo vyhodnených v nebezpečných kamienolomoch 1,9 milióna ton toxických zvyškov zo spaťovania nebezpečných odpadov, kde bola reálna hrozba kontaminácie podzemných vôd).

1. Dvojitý štandard pre spaťovanie NO a pre cementárske spoluspaťujúcu NO.

Pre cementárne spaťujúce NO platia niektoré menej prísne predpisy ochrany životného prostredia než pre spaťovne NO. Platia pre nich niektoré menej prísne limity pre emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia (NO / NO₂), ako aj pre monitoring a nakladanie so zvyškami po spaťovaní. To predstavuje negatíva netrhového potláčania rozvoja iných, pokročilejších technológií v oblasti vplyvu na životné prostredie.

2. Mýtus bezodpadovej technológie.

Tvrdenia cementární, že v prípade spaťovania NO v cementárni ide o „bezodpadovú technológiu“, sú zavádzajúce. Cementárne, podobne ako spaťovne NO, pri tejto činnosti produkujú zvyšky po spaťovaní NO, odpady z čistenia plynov, kde sú zachytené a koncentrované toxické, karcinogénne látky ako napríklad ťažké kovy. Cementárne sa vyhýbajú drahému a náročnému nakladaniu s toxickými popolovinami po spaťovaní NO tým, že ich spaťujú s ostatnými NO (napriek tomu že nemajú kalorickú hodnotu), pridávajú do procesu výroby cementu. Tak sa vyhýbajú

prísny predpisom ktoré platia pre spa ovne odpadov. Toxický popol ek zo spa ovní je obávaným nebezpe ným odpadom, závažnos s ním spojených rizík preukazuje aj sú asné sprís ovanie legislatívy pre nakladanie s popol ekom v EÚ. V Rakúsku a Nemecku si ho nedovolia skládkova ani na mnohých riadených, legislatíve vyhovujúcich skládkach a zvä ša je ukladaný len do nepriepustných so ných baní. Cementárne ho naopak pokojne pridávajú do procesu výroby cementu. Výsledkom spa ovania odpadu obsahujúceho ažké kovy v cementá ach je re-distribúcia toxických kovov ako je olovo, arzén, kadmium a chróm spä do spo lo nosti cez, napríklad, cement samotný.

Niektoré nemecké technické inštitúty neodporú ajú takýto cement pre rôzne aplikácie. Štúdie realizované Rutgersovou univerzitou v USA ukázali, že ak sa spa ujú odpady s obsahom ažkých kovov, tie sa s asti zabudujú do slinku. Nie sú nám známe štúdie, ktoré by podrobne preukázali i zvýšené hladiny ažkých kovov v cemente ovplyv ujú kvalitu a životnos cementu a možné negatívne environmentálne a zdravotné aspekty.

Prieskum zdravotných rizík postihujúcich pracovníkov cementární, ktorí prichádzali do kontaktu s ažkými kovmi v cemente, ukazuje zvýšenú mieru rakoviny, astmy a p účnych a kožných ochorení. Štúdia švédskych cementárenských závodov zistila 60% zvýšenie rizika rakoviny hrubého reva u robotníkov s pätnástimi alebo viacerými odpracovanými rokmi. Štúdia nemeckých pracovníkov ukázala zvýšené riziko rakoviny hrdla u pracovníkov vystavených cementu 10 a viac rokov. S akumuláciou koncentrácií dioxínov a ažkých kovov v popoleku z cementární a v cemente samotnom bude zdravotné riziko pre zamestnancov cementární rás . Štúdia Portlandskej asociácie cementární zistila, že koncentrácie olova vo zvyškoch zo spa ovania z cementární, ktoré spa ujú nebezpe ný odpad, boli o 250% vyššie než koncentrácie olova nájdené vo zvyškoch z cemetární, ktoré nespa ujú nebezpe ný odpad.

Viacere samosprávy v USA zakázali vo svojich mestských projektoch používanie cementu. Americká asociácia pre betónové tlakové potrubia (American Concrete Pressure Pipe Association) zakázala v projektoch svojich lenov používanie cementu vyrobeného v závodoch spa ujúcich odpad.

3. Ekonomické škody miestnych ob anov

Ekonómovia vo všeobecnosti konštatovali, že ak sa majetok, napríklad dom, nachádza ne aleko lokality, ktorá nakladá vo ve kom množstve s nebezpe ným odpadom (napríklad spa ovne odpadov, cementárne spa ujúce NO...), môže dôjs k vážnemu poklesu ceny tejto nehnute nosti.

4. Potlá ajú ekologicky priaznivejšie spôsoby nakladania s niektorými druhmi nebezpe ných odpadov, napríklad recykláciu, prevenciu.

Cementárne sa kvôli zvyšovaniu ziskov snažia spa ova o najvä šie množstvo NO, asto aj takých, pre ktoré máme lepšie alternatívy. Napríklad zna nú as odpadových olejov je možné recyklova , žia , mnohé dnes kon ia v cementár ach.

5. Spa ujú aj NO bez kalorickej hodnoty.

V snahe o maximalizáciu ziskov spa ujú cementárne aj také druhy NO, ktoré nemajú kalorickú hodnotu, napríklad stavebné odpady, ktoré nehoria. Aj tento príklad ukazuje, že v skuto nosti nie je cie om cementární „energeticky“ využí odpad, ale zisk financií za spálenie nebezpe ného odpadu.

Zámer rozšíri spa ovanie NO v cementárni Rohožník zah a okrem týchto všeobecne platných negatív aj alšie:

- **Zámer nebol porovnaný s inými variantmi** nakladania s NO napriek tomu, že to vyžaduje Zákon 127 / 94 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.
- **Predimenzovanos zámeru spa ova 117 000 ton NO ro ne – problém dovozu NO zo zahrani ia.** Zamýš ané množstvo NO je neprimerane ve ké vzh adom na potreby a vhodnos nakladania s jednotlivými druhmi NO v SR. Také ve ké množstvo NO bude možné naplni takmer ur ite iba s pomocou dovozu NO zo zahrani ia, o je z h adiska záujmov ochrany životného prostredia SR nepotrebné a nežiadúce. V eskej republike je len niekoľko malých spa ovní NO a aj tak všetky trpia nedostatkom naplnením kapacity. Moderná spa ov a NO v Ostrave s kapacitou 10 500 ton/rok nap a kapacitu maximálne zo 70%. Podobne menšia spa ov a nebezpe ných odpadov v Lysé nad Labem s kapacitou 3 500 ton/rok - jej kapacita je naplnená z menej než 1/3. Krajiny ako Slovensko lákajú nižšími cenami, preto je namieste reálna obava, že vä šina odpadov bude dovážaná zo zahrani ia.
- **Zvýšené riziko havárií pri doprave takého ve kého množstva NO a nakladaní s ním**
- **Vä šie za azenie životného prostredia zvýšením nákladnej dopravy**
- **Drvivá vä šina miestnych ob anov je proti tomuto zámeru**, napriek tomu to zatia nedemokraticky ignoruje vedenie cementárne i niektorí štátni úradníci a presadzujú tento zámer proti vôli dotknutých ob anov a súkromných vlastníkov.

o môžete urobi Vy:

- Napíšte list Obecnému úradu Rohožník a požiadajte ho zaujatie zamietavého stanoviska k tomuto zámeru, uve te stru ne argumenty. Adresa: Obecný úrad Rohožník, Školské námestie 1, 906 38 Rohožník.
- Napíšte list na Ministerstvo životného prostredia - vyjadrite nesúhlasný postoj s týmto zámerom, vaše dôvody a požiadajte o negatívne stanovisko v závere nom stanovisku, ktoré vydá v rámci zákonného posudzovania vplyvov na životné prostredie. Adresa: *Ministerstvo životného prostredia SR, Ing. Viera Husková, riadite ka odboru, Odbor posudzovania vplyvov na životné prostredie, Nám. udovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava.*
- Snažte sa minimalizova vznik nebezpe ných odpadov vo vašom každodennom živote.

22. september – Medzinárodný deň bez áut

Ideológia automobilu

(2. časť)

Automobil nie je možné globálne rozšíriť.

Na Zemi jazdí zhruba 600 miliónov automobilov, čiže jedno auto pripadá na 10 obyvateľov. Napriek tomu je situácia už kritická, pokiaľ ide o ekologické škody, globálne otepľovanie spôsobené skleníkovým efektom a decimovaním zásob ropy. Rozšírenie automobilu na celú ľudskú populáciu by bolo jednoducho nemožné. Pri spotrebe 33 ton ropy na obyvateľa na Zemi a pri súčasnej spotrebe priemerného Francúza by to znamenalo totálne vyčerpanie ropných zásob za necelých 13 rokov. A to neberieme do úvahy ďalšie použitie ropy (petrochemický priemysel, umelé hnojivá, farmaceutické výrobky). Ropa je zdroj, ktorý nepatrí iba nám, ale aj tým, ktorí prídu po nás, pričom nemáme absolútne nijaké právo za ňu žiť životy budúcich generácií. Ekologické problémy sú ako obrovské zotrvané koleso, ktorého rýchlosť každý deň o niečo zvyšujeme. Toto koleso sa už otáča a prívrat mi rýchlo a mnoho škôd je už nezvratných. Hoci by sme si mali klásť otázku, ako toto koleso spomaliť, nie sme schopní spomaliť ani jeho akceleráciu a tak namiesto toho otáčať stále kolesom stále rýchlejšie a rýchlejšie. Aj keď 10% privilegovaných ľudských bytostí, ktoré používajú automobily, už prekročilo kritický prah a nabúrало ekologickú rovnováhu, napriek tomu s nadšením vyhlasujeme, že táto predstava pre automobilový priemysel neuveriteľne trh a vyzdvihujeme jej mimoriadny ekonomický potenciál. Ako môžeme takto mylné a totálne nelogicky uvažovať bez štipky zdravého rozumu v našej spoločnosti, kde kráča omšľavá vedecká metóda a racionálne uvažovanie? Veľmi by sme na chvíľu odložili nabok naše impulzy a utopické sny, videli by sme, že automobil nie je vôbec kompatibilný s ľudským životom na Zemi.

Automobil je ideológia

Ak napriek všetkým problémom, ktoré vyvoláva, napriek násiliu a rozkladu, ku ktorému vedie, budeme aj naďalej cestovať automobily, je to preto, lebo náš vzťah k automobilu je oveľa viac emocionálny než racionálny. Je to preto, lebo automobil je dominantnou ideológiou podnecovanou reklamou a vášňou médií. Keď sme malí, hrávame sa s autami, ktoré z umelej hmoty, za ktorého volantom sedí veľmi smiešny lóveľník. Potom prichádza miniatúrny model, ktorý je o najvernejšiu reprodukciu auta, ktoré máme v rodinnej garáži. Keď nás tieto stacionárne hračky prestanú baviť, začneme nemeďovať autá, ktoré nám konečne poskytujú pocit rýchlosti a moci ovládania. Snívame o tom, že raz budeme aj my riadiť takéto reálne auto. Nedeľa trávime sledovaním Formuly 1, pričom otec so synom môžu spoločne vychutnávať spoločnú vášň a s nadšením rozprávať o výmene pneumatík a novom 12-valcovom motore.

Automobil je štruktúrny prvok nášho života a získanie vodičského preukazu je dôkazom prechodu do dospelosti. S výnimkou tých málo prípadov, kedy sú deti osvojovcami, je

určitý kritický duch, odmietnutie dominantnej ideológie automobilu znamená aj odmietnutie významnej časti vlastnej výchovy, oponovanie priateľom a vylúčenie z mnohých rozhovorov. Televízia, reklama, priatelia, kolegovia, daňové výhody – to všetko je zamerané na to, aby zdôraznilo absolútnu potrebu. Tvorcovia reklamy, ktorí považujú seba za moderných a originálnych, v skutočnosti pri reklame na automobily používajú techniky, ktoré sú totálne spiatočnice a sexistické. Istá banka nedávno rozšírovala reklamný spot, v ktorom sa dvaja mladí študenti uchádzali o pozornosť atraktívnej mladšej ženy. Prvý študent sedí za volantom starej kraksne. Druhý ide do banky požiť si peniaze, za ktoré získal nové parádne auto. Ktorému z nich sa podarí zviazať to krásne dievča? Samozrejme, že tomu druhému. Je evidentné, že je ťažké vymaniť sa z osvedčenej rovnice: "pekné auto = pekné dievča".

Tvorcovia reklamy však spájajú auto aj s mixom moci, dominance (sexuálnej a sociálnej) a slobody. Automobil sa stáva predmetom, prostredníctvom ktorého sa človek môže presadiť vo svete a oslobodiť sa od materiálnych obmedzení nášho ľudského stavu. Bohužiaľ pseudosloboda, ktorú umožňuje automobil, sa často realizuje na úkor slobody dýchať istý vzduch, čiže v pokojnom prostredí, by život bol v demokratickom štáte. Nedávno som si všimol v jednom bare starší reklamný plagát zobrazujúci Jeana Gabina (slávneho francúzskeho herca päťdesiatych a šesťdesiatych rokov 20. storočia) sediaceho za volantom kabrioletu s týmto sloganom: "Nech žije sloboda, najmä tá moja!" Táto verzia egoistickej automobilovej slobody je odrazom toho, čo sa skrýva za sľubmi o šťastí tvorcov reklamy. Automobil je vnucovaný nielen v spoločenskom ale aj v profesionálnom živote. V niektorých profesiách ako je poradenstvo je vlastníctvo vodičského preukazu podmienkou na prijatie do zamestnania. Profesionálnu hypermobilitu je možné vysvetliť silnou špecializáciou v jednotlivých odboroch. Čím menej špecialistov je v danej oblasti, tým väčší priestor musia pokrývať. Vývoj smeruje k takej organizácii práce, v ktorej používanie automobilu sa v porovnaní s ňou šej mierou stáva povinné. Tento spôsob fungovania nám pripadá nezvratný a prirodzený. Ideológia automobilu je však ideológiou minoritnou, pretože 90% obyvateľov našej planéty automobil nevlastní a my sme iba privilegovaná menšina, ktorá sa nedokáže zaobísť bez neho a nevie si predstaviť iný život.

Opustiť ideológiu automobilu prostredníctvom negatívneho rastu (décroissance)

Zo všetkých problémov vyvolávaných automobily udatní rytieri technického sveta s ubujú celý arzenál riešení, ktoré nám umožnia vedeckým spôsobom napraviť všetky negatíva bez toho, aby sme spochybňovali spôsob života, na ktorom je založený automobil. Automobilové násilie bude znížené vďaka zavedeniu automatických radiacích systémov, väčším po tom airbagov, silnejších a úložnejších bzd, bezpečnostných pásov citlivých na tlak. Znečistenie sa zredukujú jednoducho tak, že staré a opotrebené autá budú vyradené (francúzsky zákon) a zavedením drakonických limitov na emisie. Problém znižujúcich sa zásob ropy a plynu bude vyriešený nahradením spaovacieho motora „istým“ elektrickým alebo vodíkovým motorom. Len tak mimochodom poznamenajme, že znečistenie hlukom sa uvádza zriedkakedy, vizuálne ešte menej a sociálne už vôbec nie. Všetky tieto technické riešenia sú totálne neefektívne, a to z viacerých dôvodov. Poet automobilov rastie rýchlejšie tempom než napredovanie technického pokroku. Tieto zlepšenia sú nepostačujúce na to, aby sa z automobilu stal ekologicky udržateľný dopravný prostriedok na globálnej úrovni a sú žalostne nepostačujúce na to, aby každý človek na tejto Zemi mohol niekedy takýto dopravný prostriedok vlastniť. „Isté“ auto neexistuje a nikdy ani existovať nebude. Dnes neexistuje energetický zdroj, ktorý by neznečisťoval. Elektrina sa vyrába buď z fosílnych palív alebo z jadrovej energie. Elektrina je závislá od zásob ropy, plynu, uhlia a uránu. Elektrina produkuje skleníkové plyny a rádioaktívny odpad. Vodík je produkovaný buď z uhlia alebo ... z elektrickej energie. Problémy vytvorené jednotlivými vozidlami by mali byť vyriešené na filozofickej a politickej rovine. Mali by sme ako ľudia prevziať zodpovednosť za svoje činy a veľa sa neodvolávať na moc technológie.

Vezmime si napríklad používanie bicykla v meste. Môžeme ho podporovať dvoma rozličnými spôsobmi. Prvé riešenie - technické – spočíva v budovaní početných cyklistických chodníkov bez toho, aby to bolo na úkor priestoru vyhradeného automobily. Nešťastným dôsledkom tohto riešenia je to, že vodiči si privykli na to, že sú privilegovanými účastníkmi cestnej premávky a cyklista sa vďaka tomu stáva ohrozeným druhom, ktorému treba vytvárať prírodnú rezerváciu (cyklistický chodník). Druhé riešenie je politické, pozostáva vo výraznej redukcii priestoru vyhradeného pre automobily a eliminácii parkovísk pre automobily, takže riadenie auta sa stane neznesiteľné a samotný automobil bude považovaný za votrelca do mestského priestoru. Cesty budú vrátené cyklistom a verejnej doprave. Z týchto dvoch riešení je spravidla stále volené to prvé, aj keď problém v skutočnosti nerieši, hoci sa presadzuje a vytvára ilúziu, že sa nie o robí pre dobro veci. Druhé riešenie sa takmer nikdy nerealizuje, pretože by vyžadovalo prehodnotiť náš spôsob života, zmeniť náš spôsob myslenia a v konečnom dôsledku by ohrozovalo ten moderný komfort, ktorého sa my, privilegovaní obyvatelia Západu, veru nikdy nevzdáme. Hlavným riešením problémov spôsobených automobily je možné iba znížením spotreby energie a redukovaním počtu kilometrov absolvovaných v týchto motorizovaných plechových škatuliach. Preto radšej aj naďalej veríme, alebo aspoň predstierame, že veríme, že na pomoc nám príde na svojom hrdom tátošovi technika, vďaka ktorej nikdy nebudeme musieť spochybňovať náš životný štýl.

Redukovanie dopravných tokov

Počet kamiónov na európskych cestách každý rok rastie. Na riešenie tohto problému sa plánuje výstavba diaľnic a šíbeho po tu diaľnic. Aj tu opäť ide o technické riešenie, ktoré by malo liečiť symptóm (priveľa kamiónov na cestách) namiesto toho, aby sa riešila príčina problému (naš spôsob života si vyžaduje, aby na cestách jazdilo stále viac kamiónov). Podobne by sme sa mali zaoberať príčinou problému, ktorým je fakt, že stále viac a viac jazdíme automobily, čo sa stáva priam životnou nutnosťou. Pre študenta zrazu nedokážu žiť bez auta? Pre niektorých ľudí jazdia vyše 60 kilometrov, aby sa dostali do práce? Mali by sme nielen o najskôr nahradiť tieto jazdy inými spôsobmi dopravy šetrnejšími voči životnému prostrediu, ale aj redukovať počet týchto jazd. Naša sloboda je dôležitá, ale má svoje hranice. Tie sa konajú tam, kde sa iná sloboda na slušný život bez ohľadu na to, či tu alebo na druhom konci zeme, bez ohľadu na to, či dnes, alebo o 15 tisíc rokov. Chôdza a jazda na bicykli sú dva spôsoby dopravy, ktoré môžeme využívať prakticky neobmedzene, presnejšie povedané, obmedzením je naša fyzická sila. Ak by však každý obyvateľ Zeme každodenne absolvoval cestu z Paríža do Lyonu vysokorychlostným vlakom TGV, výsledok by bol oveľa lepší, než keby rovnakú trasu absolvoval automobily. "Na prepravu jednej osoby z Paríža do Lyonu vlak TGV spotrebuje 12,5 dep (ekvivalent kilogramu ropy), zatiaľ čo automobil spotrebuje 30 dep". Takto TGV spotrebuje 41% energie používanú automobily na jednu prepravenú osobu. Aby sme zanechali ideológiu automobilu, mali by sme sa riadiť logikou všeobecného dopravného toku. To znamená relokalizáciu ekonomiky (čiže opätovné rozvíjanie miestnych zdrojov a sústreďovanie sa na potreby miestnej ekonomiky), obmedzovanie veľkých firiem a demontáž veľkých supermarketov v prospech miestneho obchodu. Vezmime si napríklad štruktúru našich miest. Ich štvrte sú rozdelené na obytné, podnikateľské a nákupné. V dôsledku toho vzdialenosti, ktoré treba absolvovať na vybavenie svojich záležitostí sa ustavične zvyšujú. Podniky sú zakladané na perifériách miest, kde je pôda lacnejšia. Módne butiky sa však sústreďujú do mestských centier, ktoré sa vyvíjajú. Extrémnym výsledkom takéhoto vývoja sú americké mestá ako napríklad Los Angeles, ktoré sa ťahne vyše 200 kilometrov od Detroitu, ktorý so svojimi 4,5 miliónmi obyvateľov zaberá vyše 10 000 km².

Relokalizácia ekonomiky spočíva v redukcii maximálnej veľkosti firiem v prospech štruktúr s menšími rozmermi, ktoré by rešpektovali rozdelenie kompetencií. Zameranie sa na miestnu ekonomiku, ktorá by rešpektovala životné prostredie, by si vyžadovalo oveľa menej dopravy osôb i tovarov. Toto je však možné iba vtedy, keď odmietneme drancovanie Zeme a akceptujeme zníženie (iba) ekonomickej úrovne života, od ktorej je toto drancovanie závislé. Zároveň zanechanie intenzívneho

poľnohospodárstva a chemických hnojív v prospech miestneho biologického poľnohospodárstva a návrat k manuálnej práci by umožnilo menší rozptyl obyvateľov vidieka a v dôsledku toho menšiu potrebu ustavičného premiestňovania sa.

Ak je redukcia dopravy dôležitá, rovnako dôležitá je aj zníženie jej rýchlosti. Najčastejšie používaným argumentom zdôvodňujúcim používanie automobilu je rýchlosť, ktorou sa môžeme presunúť z jedného miesta na druhé. Od automobilu sa môžeme oslobodiť tým, že odmietneme prispôbovať sa logike stále sa zvyšujúcej rýchlosti v prospech spôsobov dopravy, ktoré sú síce o niečo pomalšie, ale sú ekologicky udržateľné, ako je napríklad bicykel alebo vlak. Ak budeme sedieť v kresle zahŕňajúcom zaujímavé knihy, budeme môcť s potešením konštatovať, že všetok ten tzv. „stratený“ čas strávený ítaním vo vlaku je v skutočnosti bohato kompenzovaný časom, ktorý sme ušetrili tým, že nemusíme pracovať na to, aby sme mohli platiť výdavky spojené s automobily. Vzdať sa automobilu a znížiť množstvo a rýchlosť dopravy sú potrebné na zníženie spotreby energie na úrovni, ktorá nám umožní dosiahnuť rovnováhu medzi spotrebovanou a obnoviteľnou energiou.

Nové formulovanie cieľov

Vzdať sa ideológie automobilu znamená spochybniť osi viac než iba naše dopravné prostriedky. Znamená to totiž prehodnotiť náš spôsob života, štruktúru našej spoločnosti a ciele, ktoré táto štruktúra má. Ekonomický rast ustavičný rast životnej úrovne nie sú reálne ciele. Skutočné ciele sú dobré medziľudské vzťahy, šťastie, ako zaistiť, aby nikto na svete nehladoval. Na lokálnejšej úrovni zasa cieľom najväčšie a najvýkonnejšie auto by bolo možné nahradiť cieľom prežiť pekné chvíle na bicyklovej prechádzke po cestách oslobodených od záhy automobilov. Ak naším cieľom je negatívny rast (décroissance), redistribúcia zdrojov a ochrana životného prostredia, automobil bude považovaný za nemoderný, zbytočný a škaredý, pretože ide proti ochrane ľudského života. Naše správanie je priamo ovplyvnené smerom, ktorým naša spoločnosť zvolila. Ak chceme nekonečný rast, ak ekonomiku a techniku uprednostíme pred ľudským životom, potom budeme mať istý svet plný áut, ktorý nemá v úcte loveka. Ak však na prvé miesto kladieme loveka a prírodu, ktorá nás obklopuje, zanecháme tieto hrozné motorizované škatule z plechu, ktoré zneisťujú naše životy a znížime našu ekonomickej životnú úroveň, ale zvýšime našu interpersonálnu, spoločenskú a ľudskú životnú úroveň.

Odmietanie automobilu bez násillia

Nové formulovanie našich cieľov – individuálnych i kolektívnych – taktiež znamená odmietnutie moci, napríklad odmietnutie dominancie jedných ľudí druhými. Odmietnutie riadiť SUV terénne automobily označované aj 4x4, znamená aj odmietnuť medzinárodnú moc potrebnú kvôli získavaniu ropy. Démonizovaním Američanov za to, že vyhlásili vojnu Saddamovi Husseinovi sa snažíme uvoľniť si svedomie a zabudnú na to, že my Európania máme rovnaký spôsob života ako Američania. Vo svojej americkej moci kladieme moc európsku a spojené záujmy Ruska, Francúzska a Nemecka. Bohužia, výsledok je rovnaký, bez ohľadu na to, či s irackou ropou obchoduje Exxon-Mobil/Esso alebo TotalElfina. Odmietnutie moci znamená odmietnuť vnucovať druhým to, čo nechcú. Vnucovaním automobilu nepriamo vnucujeme vojnu, ale taktiež vnucujeme našim deťom, aby sedeli doma, pretože ulice sa stali príliš nebezpečnými na to, aby sa mohli na nich hrať. Dosiahnuť túto fázu vzdať sa zbytočného, pretože nás to núti, aby sme v sebe krotili náš zvierací inštinkt a náš hlad po moci v prospech našej ľudskosti.

Letný Ekotábtor 2006

Podve erný kruh - ve era a diskusia

Doobed ajšie práce na farme

Kto bol, a bolo nás vyše 60, odchádzal vysmiaty a kto nebol, môže tak trochu utova alebo sa teši na budúce leto. Nové miesto tábtor prinieslo ve a nového – nových udí, nové práce, nové možnosti, nové prostredie. Možno práve prostredím by som za ala – bolo rozprávkovo krásne - medzi kopcami, pri drevených stodolách, pri zrúcanine sýpky obilia, so západom slnka za Vysokými Tatrami, pod 2 palmami (kto neverí, nech si pozrie fotky na našej webstránke), pri bylinkovej ekofarme. Pôvodné grófstvo - miesto s úžasnou históriou pracovitých udí, o ktorej vie rozpráva len pani Zuzana Homolová, domáca, ktorá nás prijala na tejto farme.

Už tradičný program prilákal na tábor škôlkárov, školáikov i dospelých školáikov, mami ky i babi ky. Bolo to „nemonokultúrne“ a tým zaujímavé. Spolu sme pracovali doobedu na farme, remeselní ili poobede, ve er po úvali prednášky, v noci boli pri ohníku. ažko si bolo nájs aj chví u na sprchu (špeciálne postavenú pre tábor – aj s teplou vodou).

Po as približne 960 dobrovo níckych hodín sme upravili miestny cintorín, natreli plot, postavili ihrisko, zrealizovali anketu o triedenom zbere v obci Spišský Hrhov, opravili stud u, zbierali lie ivé rastliny, záhradné plody, kosili, pracovali s drevom.

Spišský Hrhov – najbližšia dedina - je známym remeselníckym miestom. Na remeselné popoludnie sme mali pozvaných dvoch miestnych remeselníkov – umeleckého šperkára a pani výšivkárku. Známý sa stal výrok Sláva Milana : „Vyšívanie bolo naj“. Ú astníci si usilovne vyrábali aj tradi né lyži ky a prútené výrobky pod vedením mladého remeselníka Ismeda, ktorý sa už roky na vidieku, a teraz v Košiciach, pokúša živi poctivým remeslom. Jeho priate ka prišla do tábtor vyu ova hlinené nekruhové techniky. Popri nej vyu oval aj majster hrm iar to enie na kruhu. Ob as sa aj ú astníci prezliekli za lektorov, a tak Stanka z Bratislavy u ila há kova kapsi ky a to i ohnivými re azami (o šikovnosti ú astníkov sa nepochybovalo, ale predsa len kvôli okolitým poliam a senu sa vyu ovala fireshow bez oh a). Prišlo aj bubenícke duo z Košíc vyu ova hru na bongo, a tak sa každý mohol presved í, že rytmus máme všetci – len treba na úva .

Prednášky tento rok mimoriadne zaujali a rozprávanie sa nieslo odorickou nocou.

„Bola som o arená prednáškou Daniela Pastir áka (o vz ahu kres anstva a ekológie), jeho duch si ma získal.“, povedala Bára zo Zvolena, Kaja z Prešova zas tvrdila, že prednáška o odpadoch Bra a Mo oka z našej dielne sa jej pá ila jednozna ne najviac. Každá prednáška získala titul naj a myslím, že spokojnos s prednáškami, diskusiou bola na oboch stranách. Medzi alšie krásne prednášky patrili: R. Medal – O doprave, I.Slavka s kolegami – Ochrana práv sexuálnych menšín, K.Šimon i ová – ochrana mestskej zelene, V.Pirošík – ob iansky aktivizmus, Z.Homolová – lie ivé rastliny, H.Beránek – atómová energia a alternatívy.

V tábore sa samozrejme konali aj „spravidelné akcie“. Podve erný tanec ovadový, nahá anie neposlušných detí, skákanie v sene. A teraz tie oficiálne body z programu: 1. výlet v jeden horúci de smeroval k vode, 2. výlet do Levo e do fabri ky Zuzky Homolovej pre spracovanie bylínok. Domáci nám ponúkli možnos zajazdi si na ko och. Tiež sme zažili pôvabné vystúpenie to enia s oh om našich dvoch bratislavských víl. A sobotná rozlú ka nebola vôbec smutná, lebo nám prišla zanôti udová hudba z Liptovského Mikuláša, pri ktorej sa nedalo netancova .

Aby som nepísala o táboře sama, vyjadrili sa k nemu aj niektorí ú astníci. Kaja z Prešova: „Pá ilo sa mi, že sa tu stretli u dia rovnakého zmýš ania, lovek sa tu dobre cítil. Ve mi sa mi pá ili ranné a ve erné kruhy, ke sme sa spolu stretli a podielili sa o dojmy. Z remesiel ma najviac zaujalo drotárstvo - to mi najlepšie šlo.“

Bára zo Zvolena: „Na Ekotábore bola pohoda - bolo to organizovane neorganizované - malo to svoju štruktúru, ale bolo to slobodné. Ve mi sa mi pá ilo, že tam bola rôzna veková štruktúra. Výborné jedlo. A alšie pozitívum: taký komfort že "sprcha" v táboře - som už teda pekne dlho nezažila. o mi trochu chýbalo, je muzika pri ohni.“

Marta z Prešova: „Pá ilo sa mi, že sme pomáhali miestnej komunite. Zaujala ma myšlienka separácie odpadu, malo by to by bežné všade - aj v mestách. Som spokojná s každou prednáškou, remeslom, propagujem všade ekotábtor.“
Zuzana Homolová - majite ka farmy, predsední ka zväzu Ekotrend, hostiteľka Ekotábora: „Po as ekotábora na našej farme Odorica pri Levo i sme sa spoznali s u mi, ktorí majú ve mi blízko k prírode. Ich ochota pracova a pomôc nám pri budovaní ihriska a oprave cintorína nas príjemne potešila. Pokia by sa rozhodli v budúcnosti u nás podobný tábor organizova , radi ich opä uvítame.“

akujeme za 9. ro ník tábora Zuzane Homolovej a všetkým z Odorice, za ich prijatie, energiu, ochotu, tiež úžasným ú astníkom, prednášajúcim, remeselníkom, sponzorom.

Ak sa chcete viac dozvedie o farme na Odorici, prípadne odstráni zdravotné ažkosti, pozrite si stránku: www.afradio.sk.

Vý ba remesiel: hrn iarstvo a práca s hlinou, košíkárstvo

Tancova ka na udovú nôtu
Pešia túra po levo škých lúkach

Prednáška Daniela Pastir áka
Vý ba bubnovania

10 rokov Priate ov Zeme

Ke som sa prvý krát zamyslel na tým, že za íname oslavova 10. výro ie práce nášho združenia Priate lia Zeme - SPZ, zdalo sa mi, ako by to bolo minulý rok. Organizovali sme praktické kurzy ekologickej výstavby na usadlosti v obci Žarnov a program na zníženie odpadov z obalov v Košiciach. Hlavou sa za ínajú prehá a spomienky na množstvo udí, ktorí v našom združení pomáhali. Na ažké chvíle, zápasy, slávne výhry, všetku zrealizovanú prácu. Na pozitívne zmeny, ktoré sme dosiahli po celom Slovensku. Potom sa mi zdá, že to bolo nesmierne dávno.

1996 – 1998: za iatok

Skupina ochranárov, študentov a architektov, ktorým chýbali v ínnosti slovenského hnutia na ochranu prírody a životného prostredia viaceré dôležité spôsoby práce, ako aj niektoré dôležité témy, sa rozhodli skúsi robi to lepšie. Po dlhšom premýš aní „ako na to“ založili v lete 1996 ob íanske združenie Spolo nos priate ov Zeme. Pôsobí sme za ali svojou prvou akciou pre znížovanie odpadov z obalov 23. októbra. Na tento dátum preto vz ahujeme náš reálny vznik.

Od za íatku sme prijali nieko ko zásad, ktorých sa držíme doteraz:

- radšej pracova na menšom po te tém, ale kvalitne a problémy rieši ,
- nepôsobí len proti „zlým“ zámerom, ínnostiam, ale minimálne spolovice ínnosti rozvíja pozitívne riešenia pre udí a prírodu, ukazova „že sa to dá aj lepšie“ v praxi.

Držiac sa týchto zásad sme za ali pracova na 2 koncep ných programoch:

- „**Za zdravšie a krajšie Košice**“ – za zníženie rastúceho množstva odpadov z obalov v Košiciach. Do programu sme zapojili miestne masmédiá, ktoré pravidelne písali / vysielali propaga né informácie, a as predajní. Úspechy: Podarilo sa nám na 2 roky zavies mlieko do vratných sklených, opakovane používaných obalov do 30 predajní, zvýši podiel vratných obalov v Košiciach a informovanos ob anov.

- „**Za realizáciu pozitívnych alternatív**“ – snažili sme sa vybudova vzorovú Ekousadlos (pri obci Žarnov), kde by boli realizované mnohé ekologicke technológie, výstavba, pestovanie potravín, spôsob života.

Úspechy: za 2 roky sme zrealizovali až 27 praktických kurzov napríklad permakultúry, ekologickej výstavby í pestovania potravín, šetrného hospodárenia s vodou a pod. Zárove sme zrekonštruovali ekologicky šetrnými postupmi rodinný dom, z asti vybudovali alší, vypestovali množstvo ekopotravín, nieko ko stoviek udí získalo a osvojilo si praktické zru nosti v týchto oblastiach.

1998 – 2000:

- Štart aktivít pre **pomoc obciam v rozvoji triedenia a zhodnocovania odpadov** – pomohli sme vyše 30 obciam, v aka omu sa v nich zvýšila miera triedenia a recyklácie odpadov, a to poradensky, vzdelávacími akciami, aj prakticky (napr. vybudovali sme nieko ko kompostovísk).
- Štart aktivít pre **pomoc ob anom v ochrane ich práv na zdravé prostredie a spravodlivý proces**. Najškodlivejšie nakladanie s odpadmi (skládkovanie, spa ovanie) bolo takmer každou obcou a firmou uprednost ované pre ich ekonomickú výhodnos a „pohodnos “. asto na úkor negatívnych dopadov na miestnych ob anov. Za ali sme pomáha dotknutým ob anom, ktorí sa na nás obracali, chráni ich práva na zdravé životné prostredie a spravodlivý proces. Zapájali sme miestnych ob anov do rozhodovania, analyzovali sme negatíva zámerov nových skládok a spa ov-ní, žiadali ich elimináciu, namiesto zbyto ných skládok, spa ovní presadzovali recykla né programy. Prvou kauzou bol zápas proti zámeru zle naprojektovanej (v rozpore s platnými predpismi) 10 ha ve kej skládke komunálneho a nebezpe ného odpadu v rizikovej lokalite pri obci Vyšný aj. Napriek snahe miestnych štátnych úradov povoli ju aj za cenu ignorácie platných predpisov, nesúhlasu odborných posudkov, zastrašovaniu ob anov sa nám tento nebezpe ný zámer podarilo po 4 rokoch zastavi .
- „**Pilotný projekt triedeného zberu**“ odpadov pre recykláciu v Turni n/B: zrealizovali sme mnoho vzdelávacích akcií, pomohli sme ho zavies do každej domácnosti (vrátane triedenia bioodpadov v panelovej zástavbe), pomohli vybudova nieko ko kompostovísk.

- Štart kompostovacej kampane: do r. 1998 neexistovali ucelené, dostatočné informácie o moderných systémoch triedenia a kompostovania bioodpadov a len minimum systémov realizovaných v praxi. Postupne sme zozbierali množstvo odborných informácií, vydali ich vo forme materiálov pre verejnosť a podrobných príručiek pre obce a za nimi im pomáhali zavádzať ich do praxe. Občianom sme poskytovali bezplatne služby drvenia hrubých zvyškov bioodpadov a vybudovali sme bezplatne domáce kompostoviská 100 domácnostiam.
- „Za dobrý zákon o odpadoch: práca na znižovaní množstva odpadov na miestnej úrovni narážala na problémy, pretože doposiaľ sa viac oplatilo/ť znečistiť ovzdušie, vytvára viac odpadov. Odštartovali sme prvú kampaň za systémovú zmenu - zlepšenie legislatívy. Vypracovali sme legislatívne, environmentálne, ekonomické analýzy, mnohokrát rokovali s Ministerstvom životného prostredia, organizovali akcie, demonštrácie, informovali masmédiá, poslancov. Výsledok: prispeli sme k vytvoreniu motívu na zlepšenie prostredia pre zber a recykláciu, väčší počet výrobkov / odpadov je podporovaný príspevkami výrobcov oproti pôvodnému návrhu; zákaz dovozu odpadov zo zahraničia za účelom spaľovania.
- „Nevhadzujme reklamy“ – kampaň za zníženie množstva papierového odpadu a obťažovania občanov nevyžiadanými reklamami v schránkach. Výsledok: do zákona o reklame sme presadili zákaz doručovania (napr. vhadzovania do schránok) reklam pokiaľ to spotrebiteľ vopred odmieta (napríklad nápisom na schránke).
- „Šetrenie a recyklácia papiera“ – analyzovali sme dopady rastúcej spotreby, plytvania papierom na prostredie a možnosti racionálnej spotreby a recyklácie. Usporiadali sme rad informačných akcií pre verejnosť, viacero úradov zaviedlo používanie recyklovaného papiera, jeho triedenie.
- Znížme toxické dioxíny – ako prví na Slovensku sme začali s aktivitami pre monitoring a elimináciu jedných z najtoxickejších karcinogénnych chemikálií. Prispeli sme k zakúpeniu prístroja na ich monitoring, usporiadali sme medzinárodný seminár s poprednými odborníkmi zo sveta, informačné aktivity.
- Náhrada PVC – do tohto času na Slovensku neexistovali takmer žiadne informácie o negatívnych vplyvoch jedného druhu plastu PVC, ani snahy o jeho náhradu. Zozbierali sme vedecké štúdie, uskutočnili rad vzdelávacích akcií, vydali a rozoslali rôzne informačné materiály.
- „Praktické akcie“ – zrealizovali sme viacero akcií zberu starých nechcených vecí, ktoré sme poskytli na využitie iným, zväčša sociálne slabším občanom a akcie zberu vytriedených

odpadov pre recykláciu. Výťažok sme venovali na zdravotníctvo. Vlastnými rukami sme pomohli znížiť znečistenie prostredia o desiatky ton odpadov.

- „Triedený zber a spaľovanie odpadov v Košiciach“ – triedený zber v Košiciach takmer neexistoval a takmer všetok komunálny odpad z Košíc sa spaľoval v zastaranej spaľovni odpadov. Výsledkom bola takmer nulová miera recyklácie, 70 – 330 násobne väčšie koncentrácie toxických karcinogénnych dioxínov vypúšťaných do ovzdušia oproti limitu EÚ. V rámci výberového konania pre nového spoluvlastníka spaľovne sme usporiadali akcie, informovali médiá, lobbovali za kritériá, ktoré by zabezpečili buď nahradenie spaľovne recyklačným programom alebo aspoň urýchlené inštalovanie filtračných zariadení pre minimalizáciu toxických látok a zvýšenie triedenia. Úspechom bolo odradenie najhorších investorov. Predpovedali sme tiež, že ak sa mesto nevydá sa cestou náhrady spaľovne recyklačným programom, budú sa Košice trápiť s malou mierou triedeného zberu, znečistením prostredia toxickými látkami a vysokými poplatkami. Čas ukázal, že vo všetkých bodoch sme mali pravdu.
- „Vzdelávacie akcie, analýzy“ – usporiadali sme - veľa kúputovnú výstavu fotografií, informácií i názorných ukážok o problematike odpadov v 13 najväčších mestách SR, ktorú navštívilo takmer 20 000 ľudí. - vyše 100 prednášok na školách, 3 ekologické tábory pre verejnosť, - 70 informačných akcií (prednášok, seminárov, informačných stánkov) - usporiadali sme viacero praktických kurzov pre verejnosť o ekologickej výstavbe a znižovaní množstva odpadov - zozbierali sme obrovské množstvo štúdií, informácií, skúseností z celého sveta, analyzovali sme systémové príčiny rastúceho množstva odpadov a možnosti zmien.
- Vydávanie publikácií - Vydali a rozdeľovali sme cca 60 000 informačných materiálov o rôznych problémoch v oblasti odpadov (obaly, bioodpad, toxické látky), ako aj podrobnú príručku pre obce, mestá s presnými návodmi pre rozvoj znižovania a triedeného zberu odpadov pre zhodnocovanie. Vydali sme tiež príručku pre občianske iniciatívy o možnostiach bránenia sa pred zlými projektmi v oblasti odpadov (riziková skládka, spaľovanie odpadov), a o presadzovaní alternatív.
- Prispeli sme k záchrane Borovicového hája - niekoho hektárov parku (biocentra) v Košiciach sme zachránili pred výrubom a devastáciou.

... pokračovanie v budúcom čísle

Ladislav Hegyi

Monitoring Dusla – ešte viac toxických látok

V júli tohto roku zverejnil chemický podnik Duslo Ša a a.s. výsledky vlastného monitoringu toxických látok - tzv. perzistentných organických polutantov (dioxínov, PCB...) v potravinách (slepa ích vají kach) v regióne Šale.

Realizovali ho ako reakciu na zlé výsledky monitoringu nášho združenia v máji tohto roku. Namerali sme vtedy koncentrácie toxických karcinogénnych dioxínov, ktoré dvojnásobne prekročovali platný limit EÚ a SR. Analýzu Dusla aj Priate ov Zeme realizovalo Národné referenčné centrum pre dioxíny.

Paradoxne, výsledky monitoringu dioxínov a PCB vo vají kach v okolí Šale zabezpečil Duslom Ša a preukázali ešte vyššiu mieru zneistenia, ako analýza, ktorú v máji zverejnili Priatelia Zeme-SPZ. Koncentrácie týchto toxických látok vo vají kach ešte viac prekročovali platný limit, v jednom prípade takmer 15 násobne! „Ide o jeden z najhorších výsledkov nameraných v Slovenskej republike,“ poznamenal Ladislav Hegyi, predseda Priate ov Zeme-SPZ.

Už v máji sme v našej analýze poukázali na to, že zdrojov zneistenia bude pravdepodobne viacero: stará spa ov a nebezpečných odpadov (doposiaľ bez filtra na dioxíny) v Dusle Ša a, chlóróvá chémia v Dusle, nelegálne spa ovanie odpadov

v domácich peciach a na záhradách. Duslo Ša a sa pokúšalo svoj podiel zodpovednosti relativizovať. Tvrdilo, že miera prekročenia limitov dioxínov sa u jednotlivých drobných obyvateľov líšila a tento rozptyl nekorešponduje s prevládajúcimi smermi vetrov. Z toho je údajne zrejmé, že hlavným zdrojom zneistenia nie sú prevádzky Dusla, ale predovšetkým lokálne zdroje. Zahraniční odborníci a Priatelia Zeme – SPZ však pripomenuli, že nadlimitné koncentrácie sa nachádzali aj v smere prevládajúcich vetrov z Dusla a že tzv. stopa dioxínov bola najviac podobná tej ktorú produkujú spa ovne odpadov. Upozornili sme Duslo, že je neetické i neodborné robiť z obetí (dotknutých obyvateľov) vinníkov. Upozornili sme tiež na nepresné vyjadrenie riaditeľa a Regionálnej veterinárnej a potravinovej správy v Šali, pod ktorého sú výsledky monitoringu výrazne prekročené údaje tam, kde údajne priznali, že v záhradách spa ovni odpad a PET fľaše. Po prvé, nikto o žiadnych takýchto „priznaniach“ nikto nevie. Taktiež, v Šali už roky platí paušálny poplatok za odpad, obyvateľi teda nemajú žiadnu výhodu ak odpad spália, pretože tým nemôžu ušetriť ani 1 korunu. Mestský úrad nemá takmer žiadne hlásenia v tejto veci. V neposlednom rade, dioxíny a im podobné PCB vznikajú pri vysokých teplotách za účasti chlóru. Kde nie je chlór, nemôžu dioxíny vzniknúť. Ten sa však v PET obaloch nenachádza. V domácom odpade môže byť len v materiáloch z PVC a kuchynskej soli.

Priatelia Zeme - SPZ zdôraznili, že riešením nie je zakazovať predaj, konzumáciu kontaminovaných vají ok. Skutočným riešením je nekontaminovať ich a nezneisťovať prostredie toxickými látkami, ktoré prechádzajú do potravinového reťazca. Je naliehavé potrebné začať realizovať kroky pre elimináciu zneisťovania prostredia toxickými látkami ako dioxíny i PCB. Preto prakticky pomáhame obyvateľom Šale a okolia toto zneistenie znížiť. V lete sme vypracovali spolu s odborníkmi z akademickej obce pripomienky k rekonštrukcii spa ovne NO v Šali a predložili ich Duslu Ša a. V najbližších týždňoch zrealizujeme informačnú kampaň proti nelegálnemu spa ovaniu odpadov v domácnostiach, záhradách. Pomôže pri zakladaní a práci ekohliadok, ktoré budú eliminovať nelegálne skládky odpadov a istí nelegálne skládky s nebezpečným odpadom.

Zálohovanie aká na odvážnejšieho ministra

Po akcii „Štyri roky s ubov - tisíce ton odpadu navyše“ pred Ministerstvom životného prostredia (MŽP) koncom februára 2006 bývalý minister László Miklós opäť s úbil, že vyhlášku o zálohovaní nápojových obalov vydá na pripomienkovanie, o aj urobil. Vyhláška mala nadobudnúť účinnosť 1.1.2007.

Priatelia Zeme – SPZ vzbierali po as pripomienkovacieho konania vyše 500 podpisov, vďaka ktorým sa popri všetkých ministerstvách stali účastníkmi rozporového konania o vyhláške. Účastníkmi boli aj zástupcovia Zväzu obchodu a potravinárskych združení, ktorí síce nepredložili potrebný počet podpisov, zato však prezentovali absurdné scenáre a vízie o tom, ako zálohovanie položí producentov a predajcov na koliená. Tvrdenia pritom neopierali o argumenty ani fakty. K naplneniu opisovaných scenárov nedošlo v žiadnej krajine, kde sa zálohovanie zaviedlo. MŽP uznalo argumenty a prijalo všetky pripomienky Priate ov Zeme-SPZ, v ktorých bol kladený dôraz na zálohovanie všetkých nápojových obalov, nielen fľaš s objemom nad 0,5 litra. Odmietnutý bol aj návrh Zväzu obchodu o novele Zákona o obaloch, ktorá by upravila povinnosť predajníam nad 100m² predajnej plochy predávať nápoje vo vratných obaloch, pokiaľ ich predáva v jednorazových. Návrh sa týkal zmeny veľkosti plochy na 200 m²,

ím by sa táto povinnosť obmedzila len pre pár desiatok najväčších predajní na Slovensku.

S vydaním vyhlášky spolu s pripomienkami Priate ov Zeme – SPZ súhlasilo okrem MŽP aj Ministerstvo vnútra. Negatívny postoj zaujalo iba Ministerstvo hospodárstva.

Vyhláška sa napokon na rokovanie vlády pre odpor rezortov hospodárstva a financií nedostala, hoci mohla byť predložená aj napriek tomuto rozporu. Definitívne ju napokon spolu s médiami, ktoré neúspech vyhlášky ohlasovali, pochoval práve minister životného prostredia. V máji avizoval, že vyhláška bude musieť počkať na novú vládu.

Nový minister životného prostredia Jaroslav Izák vyhlásil, že zálohovanie nie je potrebné odkladať, pretože v riešení problému PET fľaš sa zaostávame. Pripravenú vyhlášku chce doviesť do konca. Ostáva len dúfať, že sa mu to oskoro podarí.

Návrh smernice o odpadoch – ešte slabšia než sú asná ?

Európska komisia predložila v decembri 2005 návrhy dvoch dôležitých legislatívnych dokumentov – „Tematickej stratégie o prevencii a recyklácii odpadov“ a Rámcovej smernice o odpadoch“. Druhá v poradí je k ú ová, pretože lenským štátom, vrátane Slovenska, vymedzí rámce pre tvorbu štátnych predpisov pre oblas odpadov. Návrh Európskej komisie však obsahoval viacero negatív, medzi hlavné patria:

- 1. Neobsahoval konkrétne ciele pre znižovanie vzniku odpadov.** Zmieruje sa s rastúcim množstvom odpadu. Komisia priznáva, že ak nebudú prijaté opatrenia pre prevenciu, bude produkcia odpadov narasta . Následne však žiadne takéto opatrenia nenavrhuje. OECD odhaduje, že v rokoch 1995 až 2020 stúpne množstvo komunálneho odpadu o 43%, až na 640 kg na osobu ro ne.
- 2. Navrhol preklasifikovanie spa ovania odpadu z dnešného „zneškod ovania“ na "energetické zhodnocovanie".** Cezhrani ná preprava odpadov - EÚ ju zakazuje za ú elom zneškodnenia, ale umož ňuje za ú elom zhodnotenia. To znamená priame ohrozenie chudobnejších štátov, do ktorých by mohli bohatšie dováža ve ké množstvá odpadov, vrátane nebezpe ných. Možnos dováža odpad na spálenie zo zahrani ia bude výhodná pre spa ovne, ktoré tak budú môc dosahova vyšší zisk. Takýmto postojom spa ovne cynicky uprednost ňujú vyššie zisky pred ochranou zdravia a životného prostredia. Okrem legálneho dovozu odpadov by sa tiež otvorili dvere nelegálnemu. Nebolo by totiž možné skontrolova každý kamión s odpadmi i skuto ne dôjde aspo do spa ovne, alebo i náklad nevysype niekde v prírode ... Už dnes sa eská republika a Slovensko trápa s prípadmi nelegálnych odvozov odpadov. Do R doviezli len v posledných mesiacoch nelegálne okolo 15 000 ton odpadov. Na Slovensko 1300 ton odpadu do Partizánskeho a Bošian.
- 3. Oslaboval známu „odpadovú hierarchiu“ - znižuj – znovu používaj – recykluj a až následne spa uj a skládkuj.** Posledné dva body by oslabil recykláciu a namiesto nej

zvýšili mieru kontroverzného spa ovania odpadov. Recyklácia je však environmentálne zvä ša priaznivejšia pre prostredie. Napríklad ušetrí 3 až 5-krát vä šie množstvo energie potrebnej na výrobu materiálu, ako sa spálením vyprodukuje.

- 4. Napriek proklamáciám EK o potrebe prijatia samostatnej smernice pre podporu triedenia a zhodnocovania bioodpadov (napr. kompostovaním) návrh Komisie neobsahoval žiadny takýto návrh.**

Priatelia Zeme –SPZ spolu s alšími európskymi mimovládnyimi organizáciami už mesiace pracujú na zmenách týchto návrhov v prospech životného prostredia. Aj v aka našej práci sa už podarili prvé úspechy, Na poslednom stretnutí ministrov životného prostredia EÚ sa v závere nom stanovisku k stratégii títo postavili za zachovanie „hierarchie“ v odpadovom hospodárstve, pod a ktorej je na prvom mieste znižovanie vzniku odpadov, a ich recyklácia a až nakoniec spa ovanie a skládkovanie. Ministri tiež potvrdili nutnos stanovi konkrétne ciele pre recykláciu. Postavili sa aj za prijatie smernice pre podporu triedenia a zhodnocovania bioodpadov. Jeden z k ú ových problémov – preklasifikovanie spa ovania odpadov na zhodnocovanie a následný masívny dovoz odpadov však stále ostáva hrozbou. Najbližšie mesiace sa budeme snaži pracova priamo v Bruseli na jej zažehnaní.

Jednou vetou

- Koncom mája sme vykonali v nemocnici v Spišskej Novej Vsi odpadovú analýzu, ktorá pomohla vypracova konkrétny návrh pre riešenie triedeného zberu v nemocnici a tiež pre celkové zníženie množstva produkovaného odpadu.
- Na alej spolupracujeme s nemocnicou v Spišskej Novej Vsi a so Železni nou nemocnicou v Košiciach na znížení množstva odpadu, ktoré produkujú
- Oslovujeme nemocnice na spoluprácu pri eliminácii zdravotných rizík pri používaní pomôcok z PVC
- Zapojili sme sa do celoeurópskej kampane pre zastavenie používania ortute v zdravotníctve - v júni sme odobrali vzorky vlasov od 10 žien a odoslali na testovanie prítomnosti ortute
- Pomohli sme OZ CEPTA v celoslovenskom anketovom výskume o triedenom zbere
- 2.- 5. mája 2006 sme sa zú astnili výstavy Recyklácia-Inovácia-Separácia v Banskej Bystrici
- Za ali sme pracova na výskume nakladania spa ovní odpadov s toxickým popol ekom a škvarou.
- Sledujeme a upozor ujeme predajne potravín na to, že nedodržiavajú Zákon o obaloch a neponúkajú nápoje vo vratných obaloch, pokia ich predávajú v jednorazových.
- Pomohli sme s prípravou slovenskej trasy medzinárodnej cykloakcie Ecotopia Biketour 2006. 25.júla vstúpil pelotón asi 30 cyklistov z asi 14 krajín na Slovensko. 1. augusta sa „biketouristi“ zú astnili cyklojazdy za lepšie podmienky pre cyklistov v Košiciach. Skupina Ecotopia Biketour, ktorá propaguje ekologickú a udržateľnú dopravu, sa tento rok vybrala naprie strednou a východnou Európou a prešla trasu z Litvy až do Chorvátska.

Ukon ili projekt na rozvoj rómskych detí

Priatelja Zeme-CEPA v spolupráci s dvadsiatimi piatimi de mi z rómskej osady Leš pri Ponickej Hute ukon ili v júli úspešný projekt zameraný na osobnostný rozvoj a rozvoj životných zru ností detí.

„Hlavným motívom projektu neboli problémy detí, ale to, že majú chu a ochotu na sebe pracova a mení svoju životnú situáciu k lepšiemu,“ povedala jedna z koordinátorov projektu Darina Diošiová.

Projekt „Na vlastné uši po u a na vlastné o i vidie , ako by úspešnými Rómami“ podporila najmä Nadácia pre deti Slovenska – Fond Hodina de om. Aktivity za ali v júli 2005 a po as nasledujúcich dvanástich mesiacov sa deti pravidelne raz do týžd a stretávali, debatovali, u ili sa zvláda pre nich nové životné situácie a informácie. Tie si mali potom možnos raz za šes týžd ov vyskúša v praxi na náu ných výletoch. Deti vo veku od 6 do 15 rokov navštívili ZOO a zámok v Bojniciach, obec Sihla a farmu huculských koní, Zvolen, Bardejov aj Košice, kde videli hru rómskeho divadla. Absolvovali tiež výlet do Bratislavy.

Cie om exkurzií bolo okrem iného spozna úspešné rómske aj nerómske organizácie a jednotlivcov. „Mnohé situácie boli pre deti doslova šokujúce. Mali problém uveri , že úspešní Rómovia naozaj existujú. Na návšteve rómskych ková ov v Dunajskej Lužnej nevychádzali z údivu, že Rómovia študovali na univerzite, majú vlastný podnik a bývajú vo ve kých domoch so všetkou infraštruktúrou,“ hovorí Diošiová.

Deti sa nau ili vzájomne sa rešpektova a riadi sa dohodnutými pravidlami diskusie. Nau ili sa aj základy zvládania konfliktov, vysvet ova neznámym záujemcom, do akého projektu sú zapojené, orientova sa na mape, spracova a prednies ostatným de om informácie o mieste exkurzie. Niektoré deti prvýkrát nocovali mimo svojho domova, spali samé v posteli, i prvýkrát použili sprchu, jedli v reštaurácii alebo cestovali vlakom.

V rámci projektu bol na Základnej škole v Ponikách, ktorú deti z Lešte navštevujú, uskuto nený dvojzložkový dotazníkový prieskum. Žiaci druhého stup a v dotazníku vyjadrovali svoje postoje a názory na rómsko-nerómske vz ahy a skuto nosti. Výstupy z dotazníka a odporú ania odborní ok plánujú Priatelja Zeme-CEPA využi pri spolupráci so Základnou školou v Ponikách a v alšej práci posil ovania životných zru ností detí prostredníctvom umeleckých aktivít.

Priatelja Zeme vyzvali Európsku investí nú banku, aby dodržiavala vlastné pravidlá

Slovenská vláda pravdepodobne porušila dohodu o financovaní projektu výstavby dia nice D1 v úseku Sverepec – Vrtižer. Európska investí ná banka by preto pod a Priate ov Zeme-CEPA mala pozastavi financovanie projektu výstavby. Konštatujú to v liste, ktorý v auguste poslali prezidentovi banky Philippovi Maystadtovi.

Slovensko podpísalo 22. júna 2006 dohodu s Európskou investí nou bankou o financovaní projektu výstavby dia nice D1 v úseku Sverepec – Vrtižer. Banka sa zaviazala poskytnú úver vo výške 50 miliónov eur.

Dia nica sa má stava pod a variantu, ktorý ministerstvo životného prostredia vôbec neuvádzalo medzi odporú anými a ktorý je z h adiska životného prostredia v mnohých oh adoch dokonca horší ako sú asná situácia. Mimovládne organizácie nie sú proti výstavbe dia nice, namie-tajú však, že pri tom nesmie dochádza k porušovaniu zákonov a práv ob anov. „Proces posudzovania vplyvov na životné prostredie – tzv. EIA – sa v tomto prípade zmenil na frašku. Stavebný úrad odporú ania totiž zoh adnil len isto formálne,“ poznamenáva Juraj Smatana z ob ianskeho združenia Dia nica a príroda v Považskej Bystrici.

Európska investí ná banka deklaruje, že financuje projekty, ktoré podporujú environmentálnu politiku EÚ a sú v súlade s environmentálnymi normami EÚ aj lenských krajín. Zaväzuje sa tiež, že bude rešpektova Smernicu o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Priatelja Zeme-CEPA banku upozor ujú, že projekt výstavby dia nice, ktorý podporila, tieto zásady porušuje.

Dia nica má prechádza husto obývanou as ou Považskej Bystrice a výrazne zvýši hladinu hluku a zne istenia ovzdušia. Jej výstavba si tiež vyžiada vyvlastnenie rodinných domov. Cena bytov a ostatných nehnute ností v okolí dia nice prudko poklesne, no projekt nepo íta so žiadnym odškodnením, ktoré by ich majite om vyrovnalo spôsobenú stratu. Tieto skuto nosti, ako aj porušenie zákona o EIA, sú predmetom súdneho sporu medzi krajským stavebným úradom a ob anmi, ktorým by sa mal na jese zaobera Najvyšší súd.

Priatelja Zeme – SPZ pomáhajú informova samosprávy

Aj v roku 2006 Priatelja Zeme – SPZ pokračujú v poskytovaní odborného poradenstva a v odovzdávaní svojich teoretických vedomostí a praktických skúseností miestnym samosprávam, firmám nakladajúcim s odpadmi, ako aj jednotlivcom z radov ob anov, týkajúcich sa šetrného nakladania s komunálnym odpadom.

Od januára tohto roku do polovice mája sme spoluorganizovali alebo sme boli pozvaní ako prednášajúci na 15 odborných seminároch pre samosprávy (Martin, Prešov, Košice 2x, Stupava, Michalovce, Terchová, Šarovce, Kežmarok, Sere , Praha, Štrbské Pleso, Devínska Nová Ves, Banská Bystrica), na ktorých sme odprednášali celkom 33 prednášok o separovanom zbere a kompostovaní; uskuto nili sme 3 školenia kompost majstrov (vyškolili sme 42 udí); urobili sme 10 prednášok pre verejnos o odpadoch a domácom kompostovaní, 4 prednášky pre školy o separovanom zbere a zú astnili sme sa na jednej odbornej výstave, kde sme mali expozíciu zameranú na separovaný zber a kompostovanie. Po as tohto obdobia sme poskytli odborné poradenstvo 99 obciam a firmám nakladajúcim s odpadmi a 167 jednotlivcom oh adom rôznych tém týkajúcich sa problematiky odpadov.

Plánovaná ťažba zlata v Kremnici je pre štát ekonomicky nevýhodná

Zástupcovia združenia Kremnica nad zlato sa v polovici septembra stretli s podpredsedom vlády SR Dušanom Ľapovíkom, aby ho informovali o rizikách spojených s ťažbou zlata v Kremnici. Po tomto stretnutí ho upozornili, že napriek tomu, že je nerastné bohatstvo vlastníctvom Slovenskej republiky, by štát na plánovanej ťažbe získal len 500 miliónov Sk. Zisk ťažobnej spoločnosti by naopak predstavoval až 10 miliárd Sk.

„Ide o problém súvisiaci s právnou úpravou, ktorá zvyčajne uje ťažobné firmy na úkor štátu a práv jeho občanov. Tým ostatnú najmä trvalé environmentálne záťaž pre ďalšie generácie,“ konštatuje Zuzana Balážová zo združenia Kremnica nad zlato. „Ťažbu však treba vnímať ako spoločný podnik SR a ťažiara. Štát do neho v tomto prípade vkladá hodnotu nerastu vo výške 18 miliárd Sk a firma investície vo výške 2,4 miliardy Sk. Primerané rozdelenie predpokladaného zisku by potom malo byť 9,3 miliardy Sk v prospech SR a 1,2 miliardy Sk v prospech ťažobnej spoločnosti. Podľa Zuzany Balážovej podstata problému tkvie v ťažbe zvyškového zlata. „Až na to za obojstranne spravodlivých podmienok by nebolo pre žiadnu firmu finančne zaujímavé.“

Podpredseda vlády Ľapovík na stretnutí vyjadril podporu občanom zúčastneným združenia Kremnica nad zlato a prisľúbil, že bude o probléme informovať ministra životného prostredia.

Občianske združenie Kremnica nad zlato v nasledujúcich dňoch pošle protestný list predsedovi kanadskej vlády a ministrom zahraničných vecí Kanady a SR. Upozorujú v ňom na aktivity v prospech ťažby zo strany kanadského chargé d'affaires Johna H. Broadbenta. Diplomati v propagandnom materiáli ťažiarkej spoločnosti – tzv. Kremnických zlatých listoch – presvedčia obyvateľov Kremnice a okolia o tom, že „kanadský ťažobný priemysel je spoločensky zodpovedný a nevytvára záťaž pre životné prostredie“. Zdôrazujú tiež, že kanadská vláda a jej ľudia osobne projekt podporujú. Projekt však vyvoláva kontroverzie. Proti ťažbe vystupujú občania, samosprávy dotknutých obcí, ale aj štátne orgány SR, vrátane ministerstva hospodárstva.

Občania v Kremnici brániaci sa pred ťažbou, ktorá by ohrozila kvalitu života v ich meste, organizácie nepomáhajú Priatelia Zeme-CEPA.

Lesoochranárske zoskupenie VLK žiada europoslancov o pomoc Tatrám

Pridajte sa aj vy

19.9.2006

Územie Tatranského národného parku (TANAP) je súčasťou územia európskeho významu, navrhovaným územím a biosférickou rezerváciou TATRY. Práve toto mimoriadne cenné územie je teraz ohrozené.

Problém, vznikol po rozsiahlej vetrovej kalamite v novembri 2004, ktorá zasiahla 12 500 hektárov lesných porastov. Obrovské množstvo – až 92 % postihnutej plochy bolo so súhlasom štátnych orgánov vyťažených. Len na veľmi malých plochách kalamitou postihnutého územia, najmä vo vzácnych biotopoch dolín Tichá a Kôprová chránených v najvyšších stupňoch ochrany, sa nemalo zasahovať. Od začiatku sa však štátne lesy TANAP pokúšajú pod rôznymi zámienkami zasahovať práve v tomto území. Žiadna štátna inštitúcia vrátane ministerstva životného prostredia nedokázala týmto útokom zabrániť. Preto Lesoochranárske zoskupenie VLK podalo na postup SR v tejto kauze sťažnosť Európskej komisii, ktorá bola prijatá pod jedným z čísel SG(2005) A/10302. Vyšetrenie sťažnosti ešte nie je ukončené.

Po upozorneniach EK predchádzajúca vláda SR rozhodla, že v predmetnom území sa nevykoná ťažba dreva. Po parlamentných voľbách v júni 2006 a zmene vládnych politických strán sa situácia zmenila. Nový minister životného prostredia Jaroslav Izák (SNS) vyhlásil, že bude potrebné vykonať ťažbu dreva, ktorá sa nachádza v ťažko prístupnom teréne. Išlo by o veľmi vážne poškodenie najcennejších území. Zámienkou pre ťažbu dreva má byť zabránenie premnoženiu podkôrneho hmyzu. Paradoxom je, že jeho vývoj vo vetrom

vyvrátených stromoch bol už ukončený a prípadná ťažba dreva by jeho populáciu už neovplyvnila.

V Tichej doline a Kôprovej doline sa nachádzajú viaceré biotopy európskeho významu a biotopy druhov európskeho významu. Z prioritných druhov EV sa tu nachádza napríklad medveď hnedý, vlk a fúza *Pseudogaurina excellens*, pre ktorého predstavuje územie Tichej doliny a Kôprovej doliny jednu z najcennejších lokalít v EÚ. Zamýšľané spracovanie kalamity poškodí biotopy najmenej 23 druhov EV a 3 biotopy EV, z toho jeden prioritný biotop EV – horské jelšové lužné lesy (91 E0).

Lesoochranárske zoskupenie VLK preto spolu s občanmi žiada europoslancov, aby:

- kontaktovali komisára Stavrosa Dimasa a zaujímali sa o podrobnosti vyšetrovania prípadu sťažnosti na EK s číslom SG(2005) A/10302;
- dôrazne žiadali vládu SR, aby nedovolila akúkoľvek ťažbu v národných prírodných rezerváciách Tichá a Kôprová dolina
- dôrazne žiadali vládu SR, aby bola na území TANAPu prijatá zónácia s prihliadnutím na doporučenia IUCN, ktorá by definitívne vyriešila spory o tom, ktoré územie bude bez zásahu, a v ktorom bude prípustné ťažiť drevo.

Požiadajte aj Vy europoslancov o pomoc.

Svojim podpisom môžete podporiť túto výzvu na www.changenet.sk v pravej sekcii kampane.

Za pomoc ďakujeme.

Nový potravinový škandál: Ilegálna geneticky modifikovaná ryža z Číny sa našla v Európe.

Európski Priatelia Zeme vyzývajú na okamžitý zákaz dovozu čínskej ryže po tom, ako environmentálne organizácie odhalili medzi potravinami v predaji nelegálnu geneticky modifikovanú (GM) ryžu z Číny.

Toto je už druhá krízová situácia týkajúca sa nepovolenej GM ryže za posledné tri týždne. Minulý mesiac uviedla Európska komisia pohotovostné opatrenia, aby zabránila GM ryži z USA preniknúť do potravinového reťazca. Kampanier európskych Priateľov Zeme v oblasti genetických manipulácií Adrian Bebb povedal: „Je šokujúce, že kontaminácia nelegálnou GM ryžou sa objavila druhýkrát za mesiac. Európska Komisia musí reagovať rýchlo a zakázať dovoz z Číny pokiaľ nebude obchodom garantované, že jedlá obsahujúce ryžu sú bezpečné. Čínske jedlá, ktoré sú už v obchodoch, by tiež mali byť okamžite testované a výrobky stiahnuté, ak to bude potrebné. Takýmto incidentom sa musí predísť. Spotrebiteľia v Európe si zaslúžia viac ako panické opatrenia zakaždým, keď nastane krízová situácia. Potrebujeme radikálnu nápravu v testovaní potravín v EÚ, aby sa nelegálnym a potenciálne nebezpečným GM potravinám zabránilo dostať sa do potravinového reťazca.“ Priatelia Zeme a Greenpeace testovali jedlo vo Veľkej Británii, Francúzsku a Nemecku a našli výrobky z ryže kontaminované neautorizovanou GM ryžou. Produkty boli nájdené v obchodoch s ázijskými špecialitami a boli dovezené z Číny.

Nelegálna ryža je experimentálnou variáciou, geneticky upravená, aby produkovala insekticíd (látka proti hmyzu). Je nepovolená pre ľudskú konzumáciu aj komerčné pestovanie na celom svete. Vedecké štúdie poukázali na riziko poškodenia ľudského zdravia v dôsledku konzumácie tejto ryže, predovšetkým na riziko spôsobenia potravinových alergií. Obidva tieto posledné incidenty súvisia s pokusmi s GM plodinami vonku na poliach. Európski Priatelia Zeme teraz vyzývajú na globálne moratórium na nové pokusy a zastavenie vývoja GM ryže pre komerčné účely. „Posledná kontaminácia je ďalší dôkaz toho, že experimentálne GM plodiny nie je možné bezpečne izolovať, keď sa pestujú na vonkajších plochách. Ryža je jednou z najvýznamnejších svetových plodín a malo by sa usilovať o jej ochranu pred kontamináciou“, dodal A. Bebb. V Európe nie je povolené žiadnu GM ryžu dovážať ani pestovať. Nadnárodná firma Bayer sa však pokúsila importovať GM ryžu do EÚ. Od roku 1991 bolo predložených 35 žiadostí na nové testovanie GM ryže v Európe, prevažne v Taliansku a Španielsku.

Podľa najnovšej správy európskych Priateľov Zeme bol na základe analýz zverejnený ďalší nález kontaminovanej ryže na pultoch jedného z najväčších britských supermarketov. Analýzy mnohých vzoriek potravín dali Priatelia Zeme vypracovať po predchádzajúcom škandále s GM potravinami. Európska Komisia odporúča členským štátom pokračovať v kontrolách výrobkov v supermarketoch. Európski Priatelia Zeme žiadajú detailné informácie o testovaní GMO v jednotlivých krajinách EÚ a trvajú na ich zverejnení. Pripájajú sa aj ďalšie environmentálne organizácie, ktoré odporujú ajú pozitívne nálezy okamžite zverejniť v médiách.

„Nie“ ažbe zlata v Guatemale

Obyvatelia piatich obcí v Guatemale odmietajú ažbu zlata. V priebehu júla a augusta o projekte prebiehalo referendum, v ktorom sa drvivá väčšina účastníkov – 28-tisíc – vyslovila proti. Za bolo iba 50 ľudí.

„Tieto výsledky potvrdzujú, že pre prežitie a rozvoj komunit je dôležitá čistá a nekontaminovaná pôda, lesy a vodné zdroje,“ konštatujú guatemalskí Priatelia Zeme. Referendum a možnosť vyjadriť sa k zámerom, ktoré majú zásadný vplyv na život v krajine, je pre Guatemalčanov dôležitou udalosťou. Ich životy v minulosti kruto poznamenal vnútorný ozbrojený konflikt a účasť v referende je krokom k upevneniu občianskych práv.

Forma, akou nadnárodné spoločnosti v súvislosti s ňou pristupujú k ažbe nerastov, ropy i zemného plynu, spôsobuje poškodzovanie životného prostredia a sociálneho rozvoja. Priatelia Zeme upozorujú, že takéto projekty nemajú byť podporované z daní, ani z iných verejných zdrojov, ako napríklad Svetová banka.

„ažobný priemysel je napriek tomu veľa kým prijímate om ňu od medzinárodných finančných inštitúcií, ktoré spravujú verejné peniaze. Argumentom spravidla býva „rozvoj komunity“ v dôsledku ažby. Prax však potvrdzuje, že rozvoju nedochádza, skôr naopak. Vo svete preto rastie odpor voči ažbe zo strany obyvateľov dotknutých oblastí. Slovenským príkladom je Kremnica, kde občania bojujú proti otvorenej ažbe zlata s použitím jedovatého kyanidu sodného v tesnej blízkosti mesta.

Spa ovne odpadu nedokážu vyrábať zelenú energiu

Májová štúdia Priateľov Zeme spochybnila tvrdenia, že spa ovne odpadu sú schopné vyrábať „zelenú“ i „obnoviteľnú“ energiu. Podľa výsledkov analýzy totiž produkujú viac emisií oxidu uhličitého ako elektrárne, ktoré využívajú zemný plyn. Energetické využitie spa ovného odpadu teda nemožno považovať za spôsob, ako zmierňovať vplyv ľudskej činnosti na klimatické zmeny.

Britskí Priatelia Zeme porovnávali dopady viacerých technológií výroby energie. Spa ovne, ktoré sú využívané len na výrobu elektriny, v súvislosti s porovnaním s elektrárnami na zemný plyn produkujú o 33% viac skleníkových plynov. Do roku 2020 ich však budú podľa záverov analýzy produkovať až o 78% viac ako elektrárne na zemný plyn a len o 5% menej ako uhľové elektrárne. V súvislosti so spa ovňami, ktoré „zhodnocujú“ odpad nielen na výrobu elektriny ale aj tepla, produkujú zhruba rovnaké množstvo emisií CO2 ako elektrárne na zemný plyn. Pre stabilitu klímy je podľa britských prepočtov najlepším riešením vysoká miera triedenia, recyklácie a kompostovania odpadu. Zvyšný odpad by mal byť zlikvidovaný pomocou tzv. mechanicko-biologickej úpravy tak, aby len malá časť odpadov končila na skládkach.

„Ak vlády členských štátov Európskej únie – vrátane slovenskej – deklarujú, že ich prioritou je tzv. zelená energia, mali by zaujať zásadný postoj a nepodporovať budovanie nových spa ovní, ktoré majú produkovať energiu. Takzvané energetické využitie odpadu totiž znamená spa ovanie plastov a ďalších látok s vysokým obsahom fosilných palív, ktoré vedú k produkcii skleníkových plynov,“ poznamenal Ladislav Hegyi z Priateľov Zeme-SPZ.

Problém energetického využitia spa ovní upravuje aj nová odpadová stratégia, ktorú v decembri predložila Európska komisia. Environmentálne organizácie vrátane Priateľov Zeme-SPZ v tejto súvislosti vyzvali Komisiu aj ministrov životného prostredia, aby návrh zmenili a uprednostnili recykláciu pred spa ovaním. Návrhom odpadovej stratégie sa oskoro bude zaoberať Európsky parlament. Organizácie tiež žiadajú, aby z fondov EÚ prestali byť dotované spa ovne na úkor recyklačných zariadení.

Historické mesto Kremnica versus Tournigan Gold Corp

Dnes už pomerne známa kauza zámeru ažby zlata v Kremnici má niekoľko aspektov:

Finančný – nerastné bohatstvo je podľa ústavy majetkom SR, v ložisku Šturec pri Kremnici je zlato v hodnote približne 18 mld. Sk. Podľa platnej legislatívy by štátu prislúchala úhrada za vydobytý nerast v hodnote asi 500 mil. Sk. Predpokladaný zisk ažobnej spoločnosti je okolo 10 mld. Sk. Je na mieste otázka, či je v záujme SR umožniť zahraničnej spoločnosti vyťaženie nerastnej suroviny za týchto podmienok.

Environmentálny – rozsah ažby 4,5 mil. ton ročne je neprijateľný pre husto osídlený stredoeurópsky priestor, povrchová ažba v podobe otvorenej ažobnej jamy spôsobí nenapraviteľné zásahy do krajiny, skládka kalu predstavuje nebezpečnú ekologickú bombu, použitie kyanidu prináša neprimerané riziko. Cieľom obidvoch firiem je vyťažiť a spracovať počas 10 rokov 45 mil. ton horniny a takto získať približne 28 t zlata a približne 222 t striebra. Táto ažba má byť povrchová, známe prepadisko Šturec bude otvorené a postupne zväčšované až do hĺbky 250 m pod súčasným povrchom. Vyviezť toto množstvo horniny z lomu znamená denne vyťažiť okolo 12 800 t materiálu. Premenené na drobné, za deň sa presunie smerom z lomu von 142 áut s nosnosťou 90 t (tak to uvádzajú autori projektu, nám známe Tatry 138 majú nosnosť 10-12 t), čo znamená 6 áut za hodinu, teda každých 10 min. jedno obrovské auto. Lom spôsobí zvýšenie hluku v meste (ak keďže Kremnica sa nachádza v mieste stretu niekoľkých dolín, pôsobí to ako antický amfiteáter) a zvýšenie prašnosti (kremičitého prachu, pôvodu silikózy baníkov).

Na spracovanie zlata sa má použiť kyanid sodný. Je to vysoko jedovatá, zvlášť nebezpečná látka, veľmi dobre rozpustná vo vode. 0,03 mg kyanidu rozpusteného v 1 litri vody dokáže zabiť rybu, 50 mg kyanidu rozpusteného v 1 litri vody zabije dieťa. Podľa zámeru firmy Tournigan by sa mali denne použiť približne 3 t kyanidu. Toto množstvo veľmi nebezpečných látok bude potrebné dopraviť, uskladniť, bude sa s ním manipulovať.

Aj pri dodržiavaní všetkých ochranných opatrení existuje riziko, že dôjde k ekologickej havárii. Presvedčujú nás o tom nedávne udalosti. V Baia Mare v Rumunsku dlhotrvajúce dažde spôsobili preplnenie odkaliska, pretrhnutie jeho hrádze a spláchnutie kalu obsahujúceho kyanid do rieky Samos a následne do Tisy. Toto spôsobilo ekologickú haváriu a doslova otrávenie údolia Samos a Tisy až v Maršarke. V Kuntare v Kirgizstane sa zasa prevrátil kamión dovážajúci kyanid do rieky, ktorá ústi do jazera Isyk Kul - zásobárne pitnej vody pre celú oblasť.

Uvedené dôvody viedli poslancov české republiky k tomu, aby schválili zákon, ktorý zakazuje používať kyanidovú metódu spracovania zlata a striebra v banskom priemysle v Čechách. Medzi ďalšie environmentálne záležitosti patrí množstvo hlušiny (29 – 30 mil. ton hlušiny za 10 rokov) smerujúcej na skládku a množstvo kalu (15 mil. ton za 10 rokov) smerujúce na odkalisko.

Právny – do dnešného dňa platí starý, socialistický a deravý banský zákon. Tento vychádzal z predpokladu, že aži nerastné bohatstvo je dobré, spoločensky prospešné a pre štát výhodné. – do dnešného dňa platí starý, socialistický a deravý banský zákon. Tento vychádzal z predpokladu, že aži nerastné bohatstvo je dobré, spoločensky prospešné a pre štát výhodné. Tento postoj k ažbe surovín mal pravdepodobne tieto dôvody:

- a) v dobe socializmu bol ažiariom štát,
- b) v 2. polovici minulého storočia sa ešte neuvažovalo o vyčerpaní nerastných zásob,
- c) princípy trvalo udržateľného rozvoja boli neznámym pojmom.

Naopak, štát mohol narievať štátnemu podnikovi, ako sa má správať po ukončení ažby, ako má banské diela zabezpečiť, ako rekultivovať prostredie.

foto: M. B. / OZ Kremnica

V súčasných ekonomicko-právnych podmienkach môže ažiariť prácu kedykoľvek a bez následkov prerušiť a ba u nechať napospas osudu (máme skúsenosť s baňou Mária pri Rožňave).

Sociálno-ekonomický – neistota občanov už po časoch posudzovania vplyvov na životné prostredie má negatívny vplyv na rozvoj mesta a ekonomické a podnikateľské aktivity v ňom. Mesto má vypracovanú stratégiu rozvoja mesta – založenú na ekologickom cestovnom ruchu.

Tournigan Gold Corp. dáva občanom Kremnice ako vzor mesto Eisenerz v Rakúsku s tým, že sa tam rozvíja turizmus vďaka bani Erzbberg a že banská prevádzka môže žiť a rozvíjať sa spolu s cestovným ruchom. Zatajil však skutočnosť, že za posledných 20 rokov tam klesol počet obyvateľov na tretinu. Problémy v Eisenerzi popisuje štúdiá Geologického spolkového úradu vo Viedni s názvom, ktorý je dostatočne zrozumiteľný - Sociálno-ekonomický dopad a environmentálne hazardy. Rakúski odborníci ešte len hľadajú a testujú postupy, ktorými by mohli zmierniť úinky povrchovej ažby, ako-tak revitalizovať zničenú prírodu a ažbu nahradiť cestovným ruchom.

Občiansky – nebyvalý odpor verejnosti. ažba zlata sa traduje v Kremnici od raného stredoveku, no záujmy Tournigan Gold Corp. sú pre obyvateľstvo neprijateľné. Na ministerstvo životného prostredia prišlo okolo 60 negatívnych stanovísk a zamietavé stanovisko k zámeru dali aj obvodný úrad životného prostredia, inšpektorát životného prostredia, regionálny úrad verejného zdravotníctva, obvodný lesný úrad, štátna ochrana prírody, krajský pamiatkový úrad a tiež ministerstvo hospodárstva. Obyvatelia mesta a priľahlých obcí si uvedomili svoje občianske práva a sú rozhodnutí ich uplatniť. Vo februári zaregistrovali občianske združenie Kremnica nad zlato, ktoré má dnes už 2780 členov. Je sympatické, ako sa za krátky čas – od zverejnenia zámeru – zmenilo environmentálne vedomie občanov. Team odborníkov z univerzít a akadémie vied poskytuje občianskemu združeniu podporu pri argumentácii a rokovaniach s ministerstvom životného prostredia.

Politický – postoj úradníkov reprezentujúcich štátne inštitúcie. Zdá sa, že úradníci ministerstva ŽP sú projektu naklonení. Napríklad pán Ivan Mesarič z geologickej sekcie ministerstva ŽP povedal pre Hospodárske noviny toto: „Región by si mal uvedomiť, že za využívanie domácej suroviny a následné ekonomické aktivity sa oplatí aj nie obojstranne“. Ako je možné, že sa takto vyjadriť lovek, ktorý by mal stáť jednoznačne na strane ochrany životného prostredia?

Rovnako páni Hanas a Franzen z tej istej sekcie sa v rôznych reláciách v televízii vyjadrili k ažbe priaznivo a napokon aj oficiálne stanovisko ku zámeru nebolo zamietavé a jediné, čo žiadali, bolo urobiť výpočet bilancie zásob.

Na záver, občianske spoločnosti Kremnica-Gold a Tournigan Gold Corporation nemajú nikde v prevádzke žiadnu baňu, teda ich vyhlásenia, že dokážu prevádzkovať ažbu bezpečne a bez rizík, stoja na vratkých nohách a sú len v rovine s ubov.

Ako môžete pomôcť ?

Prihláste sa do občianskeho združenia Kremnica nad zlato, čím podporíte ochranu životného prostredia pred negatívnymi dopadmi zámeru ažby. Na stránke www.kremnicanadzlatu.sk kliknite na členstvo v združení. Tu je jednoduchá prihláška (meno, dátum narodenia, bydlisko, podpis).

Výplňte ju a pošlite na adresu:
OZ Kremnica nad zlato,
SA 264/58, 967 01 Kremnica.

Wangari Maathai

– ekologička a nositeľka Nobelovej ceny mieru

Wangari Maathai, nositeľka Nobelovej ceny za mier (2004), legendárna matka Hnutia zeleného pásu (Green Belt Movement), je zodpovedná za mobilizáciu desiatok tisíc žien pri vysádzaní postupne 30 miliónov stromov v Keni po as minulých troch desaťročiach. Jej environmentálne hnutie, ktoré rástlo v období násilnej diktatúry, pomohlo priniesť zmenu režimu v jej rodnej Keni. Narodila sa v roku 1940 a bola prvou ženou z východnej a strednej Afriky, ktorá získala doktorandský titul. V decembri 2002 bola zvolená za poslankyňu v kenského parlamentu a mesiac nato bola zvolená do funkcie asistentky ministra životného prostredia a prírodných zdrojov. Novinárka Amanda G. Little sa rozprávala s Wangari Maathai o jej presvedčení, že zdravé životné prostredie je cestou k mieru, o jej celostnom pohľade na trvalo udržateľný rozvoj a jej nádeji pre budúcnosť Afriky a sveta.

• *Povedzte nám niečo o pôsobení Green Belt Movement / Hnutia Zeleného Pásu/, a prečo ste sa rozhodli zacieliť svoj aktivizmus na sadenie stromov.*

V roku 1977 sme sa ali mobilizovali obyčajné ženy z komunít, aby sa naučili zabezpečiť si základné životné potreby, z ktorých mnohé pochádzajú zo stromov – drevo na kúrenie, stavebný materiál a oplotenie, pitná voda, bohatá pôda na sadenie, krmivo pre zvieratá. Naučili sa vyčistiť pôdu pre plodiny a ochrániť miestna, kde majú vodu. Sucho v Afrike je z veľkej časti spôsobené odlesnením, ktoré zbavuje pôdu minerálov a vlhkosti.

• *Iba za 30 rokov vypestovala vaša organizácia 30 miliónov stromov. Dá sa hovoriť o ohromujúcom raste vašej koncepcie a ako to pozdvihlo komunitu?*

Prvé desaťročie sme zasadili sedem stromov. Rada o tom zmieľala, pretože stromy sú niekedy uchvátené 30 miliónmi. Je dôležité chápať, že toto je určitý proces a nie niečo, čo sa stane zo dňa na deň. Omnoho významnejšie ako samotné stromy je mobilizácia vidieckej populácie vo veľkom počte – populácie, o ktorej si bežne myslíme, že je bezmocná, závislá, neschopná pre seba niečo urobiť. Stromy sa zorganizovali a za ali riešili problémy vo vlastných komunitách, aby tak zlepšili kvalitu svojho života. V tomto procese sa vzdelávajú a riešia vládne problémy. Nakoniec sme sa stali pro-demokratickým hnutím.

• *Ako ste sa dostali od sadenia stromov k politickému hnutiu?*

Keď sme sa začali organizovať do mnohých skupín, začala zasahovať vláda. Mali sme vládu takmer diktátorskú, ktorá si zakladala na kontrole ľudí a z nášho organizovania mala obavy. Vtedy sme kontaktovali Ministra pre životné prostredie, pretože

sme si uvedomili, že na to, aby sme mohli chrániť životné prostredie, sa potrebuje organizovať a systematicky vzdelávať – potrebujeme vytvoriť demokratickejší štát.

• *Ďalšie o tom, že ste museli čeliť násiliu zo strany polície.*

Sme ženy / v našej organizácii/. Nemali sme zbrane a ani sme nemali v úmysle používať silu, aj keď oni použili silu, aby nás zastavili. Uvedomili sme si, že všetko, čo potrebujeme urobiť, aby sme získali silu, je pochopiť, že my sme tie, ktoré môžu zmeniť vládu, my sme tie, ktoré dokážu rozhodnúť, akých lídrov zvolí. A tak sme sa zbavili svojho strachu, odmietli sme bytostne oba zbraňované strany vlády, a namiesto toho sme sa zústastnili voľbou a dosiahli sme úspech v zmene vedenia.

• *Teraz ste zástupkyňou Ministra životného prostredia. Môžete nám opísať ako došlo k zmene vášho zamerania z miestneho organizovania k vytváraniu širšieho rámca pre trvalo udržateľný rozvoj?*

Prešla som transformáciou od aktivistu občianskej spoločnosti na zákonodarcu. Je to naozaj krásne, pretože teraz sa nemôžem sťažovať na vládu, teraz som ja sama súčasťou vlády a môžem budovať nové normy pre ochranu.

• *Môžete urobiť pre vec zvnútra to, čo ako ste toho urobili zvonku?*

Vo vláde sú určité obmedzenia – nemôžete skončiť so všetkým, pretože sú tu aj iné záujmy, na ktoré sa musí brať ohľad. No ja som sa pokúsila dopriať si slobodu a nesúhlasím a som teraz celkom šťastná, že môžem pracovať vo vláde, kde môžem robiť skutočné zmeny. Predtým som sa už dosť sťažovala, a to je vlastne všetko, čo sa dá robiť, keď je lovek vonku.

• *Môžete uviesť nejaké príklady zmien, ktoré ste uskutočnili?*

Napríklad vláda chcela zabrániť zelené plochy v meste a postaví tam budovy; ľudia chceli privatizovať lesy alebo vlastníť kus obecných pôd, a neexistovali žiadne politické páky ako tomu zabrániť. Namietali sme, že je aj našou vecou mať otvorené plochy i zdravé životné prostredie, no zákon hovoril inak, toto nie je vaša záležitosť – musíš ju najprv vlastniť, aby si ukázal, že máš záujem. Zmenili sme zákon tak, aby povedal inak, môžeš mať záujem o ochranu obecných pozemkov.

• *Vo svojej reči pri preberaní Nobelovej ceny ste hovorili o životnom prostredí ako o ceste k mieru: „Zdevastované životné prostredie vedie k boju o nedostatkové zdroje a môže sa vyhrotiť do biedy, ba dokonca aj do konfliktu.“*

Áno, a myslím, že je to tak na celom svete, nielen v Afrike, aj keď v Afrike predať len viac. Doteraz sme si veľa neužili mieru, ani dobrej vlády, ba ani dobrého manažmentu prírodných zdrojov, veľa preto tu máme toľko biedy a konfliktov. Spojitosť medzi mierom a životným prostredím možno vysvetliť s použitím analógie tradičnej africkej stoličky s tromi nôžkami, ktoré podporujú základ, na ktorej sedíme. Tieto tri nôžky môžu mať symbolický význam: jedna reprezentuje dobrý manažment našich prírodných zdrojov, rovnomernú distribúciu, ako aj zmysel pre zodpovednosť. Druhá predstavuje dobrú vládu – demokratický štát rešpektujúci ľudstvo, takže môžeme žiť dôstojný život ako ľudské bytosti. Tretia predstavuje mier. Základ, na ktorom sedíme je rozvoj. Ak sa chcete rozvíjať bez násilí, alebo s dvomi nohami, základ stráca rovnováhu. Nie je trvalo udržateľný.

V USA akoby bol rozvoj postavený na dvoch nohách : je tu demokracia a mier, ale chýba široký zmysel pre zodpovednosť a rovnosť rozmiestnenia zdrojov. Túžba konzumovať v USA prekonáva zmysel pre zodpovednosť za životný štýl vyžadujúci intenzívne erpanie zdrojov.

Viem, že aj v USA už existuje určitá obava nad znakmi konzumnosti, no viem tiež že je tam aj veľa ľudí, milióny ľudí, ktorí konceptu trvalodržateľnosti naozaj rozumejú a ktorí sa snažia presadiť tento koncept a individuálnym prístupom sa ho snažia žiť. Existujú aj korporácie, ktoré sa snažia o to isté. Bohužia, sú tu aj takí, ktorí sa o to nesnažia a tí, ktorí sa o to nesnažia sú pri moci.

Myslím, že by ste mali skončiť s bezmocnosťou. Mali by ste sa zamerať na veľkú väčšinu Američanov, napríklad tých, ktorí chápu, ktorí majú moc vybudovať kritickú masu pre zmenu politiky. Ten hlas je vo svojej podstate veľmi silný, praktický a správny, a mal by byť vypočutý.

• *Áno, ale nevidíte rozpor v tom, že environmentálne hnutie v Afrike má silnejšiu rezonanciu so svojím údom ako hnutie v USA?*

Potrebuje si udržať perspektívu. Tridsať rokov som pracovala tak, že som kládla nohu za nohu a fakt som si myslela, že ma nikto nepočuje; celý život sa mi zdalo, že hovorím sama k sebe. A potom odrazu mi Nobelova cena mieru povedala, „ty si ten, kto sa naozaj staral o správnu rovnováhu.“ Chcem dodať odvahu tým z nás, ktorí sa takto pozerajú na problémy, aby chápali, že sme naozaj ohodnocovaní. Potrebujeme pokračovať v tomto poslanstve ešte intenzívnejšie a s ešte väčším presvedčením až kým nezvíťazíme. Pretože my sme tí, ktorí sú na správnej ceste.

• *o ste urobili s kritikou namierenou proti vám, keď ste získali Nobelovu cenu za mier? udia predsa nevidia spojitost medzi životným prostredím a mierom v asoch, keď najväčšie sú rtažúcou sa obavou je terorizmus, aj keď terorizmus má zrejme svoje korene v nerovnomernom rozdelení zdrojov.*

Je výzvou pre nás všetkých zmeniť spôsob myslenia. Tým, že bol vybraný Green Belt Movement, Výbor pre Nobelovu Cenu nás vyzval, aby sme pochopili, že naša celá existencia je závislá na tom, ako budeme spravovať svoje životné prostredie. A aby sme dokázali svoje ŽP spravovať správne, musíme mať dobrú vládu a musíme mať mier. Nemôžeme o akákoľvek vládu, keď ostatné prvky nie sú prítomné. Je to komplexný a holistický spôsob myslenia - neprekvapuje ma, že nie každý tomu ihne rozumie.

• *Môžete podať nejaký príklad územia, kde environmentálny stres viedol ku konfliktu?*

Nedávno sme videli pustošivú kalamitu na Filipínach, kde boli hrozné záplavy, pripisované odlesneniu v hornej časti riek; zahynulo tu niekto ko tisíc ľudí. Vráťme sa trochu späť: pamätáte sa, o čom sa stalo na Haiti následkom hurikánu? Mnoho ľudí zahynulo pri záplavách, ktoré boli zintenzívnené spustošením životného prostredia. V Darfure a Keni sme videli boje kvôli pastvinám. Palestína a Izrael neustále bojujú medzi sebou o vodné zdroje.

Preklad: Jana Bohdanová

• *Vo svojom komentári ohľadom Nobelovej ceny ste povedali, „Sme vyzvaní pomôcť liečiť rany planéty Zem – a tým aj svoje vlastné v tomto procese, objaviť všetky živé stvorenia vo všetkej ich rôznorodosti, kráse a zázraku. To nastane ak pochopíme, že potrebujeme oživiť náš zmysel pre spolupatričnosť k všetkým členom rodiny života.“ Mohli by ste nám o tom povedať niečo viac?*

Som kresťanka a katolíčka. Pre mňa je veľmi dôležité pochopiť, že ako ľudské bytosti by sme nemali vykorisťovať iné druhy, keďže máme byť strážcami iných druhov. Vo svojom poslanstve, ktoré odovzdávam hlavne bežným kresťanom – mám veľa prejavov v kostoloch – chcem pripomenúť, že pri čítaní knihy Genesis vidíme, že Boh stvoril iné bytosti ešte pred ľuďmi. Boh stvoril ľudstvo najneskôr. A ako Boh tvoril, naše prežitie nám stále viac a viac uľahčoval až do Piatku, keď stvoril ľudstvo. Keby nás Boh stvoril skôr, asi by sme neboli prežili. Morálne poučenie z tohto je, že sú to tie druhé živé tvory stvorené ešte pred nami, ktoré potrebujeme pre naše prežitie. Zatiaľ čo oni nás nepotrebujú.

• *o vás na osobnej úrovni viedlo k láske a pochopeniu životného prostredia?*

V detských dňoch svojej mladosti som vyrastala v kraji, kde bolo veľa zelene, v kraji ktorý bol veľmi čistý a rýdzy. Pamätám sa, ako som chodievala po vodu k potôčiku, kde učím nejakého nášho hospodárstva, aby som ju nosila svojej mame. Vodu sme pili priamo z rieky. Bola som fascinovaná tým, čo som videla vo vode: niekedy tam boli doslova tisíce akýchsi sklenených korálok. Chcela som ich uchopiť rukou v nádeji, že si ich dám okolo krku. No zakaždým keď som sa snažila ich chytiť, zmizli. Bola som tam niekedy celé hodiny zúfalo snažiac sa chytiť tieto guľôčky, no bez úspechu. O niekoľko týždňov neskôr som sa na to miesto vrátila a našla som tam tisíce žubrienok. Boli nádherné, krásne ako smola; energicky si plávali hore-dole vo vode a ja som sa snažila ich chytiť. Nedajú sa však chytiť, neustále kmitajú a sú veľmi klzké. Žubrienky zmizli, po nich sa objavili žaby. Vtedy som ešte nevedela, že tieto sklenené guľôčky boli huspeninové/želatínové obaly vajíc, a ani že tu ide o tri stupne vývoja žiab – to som sa dozvedela až na hodinách biológie na univerzite. Keď som získala všetko toto poznanie o zázraku vedy, prišla som domov z univerzity a tam som zistila, že potok vyschol a môj rodný kraj má silne znížené životné prostredie.

• *o plánujete urobiť niečo sa týka novej prestíže a profilu, ktoré ste získali pri obdržaní Nobelovej ceny? Ako to ovplyvní vaše poslanie a hnutie?*

V Afrike chcem vyzvať vládu, aby dobre vládla pri vyrábaní trojnohej africkej stoličky, tak aby sme mohli pomôcť našim ľuďom dostať sa z biedy a z konfliktov, pripojiť sa k demokratickému priestoru a začať proces rozvoja environmentálnej cesty. Príliš sme si zvykli spoliehať sa na pomoc a na to, že nám pomáhajú a obviňujú druhých za to, že nám nepomáhajú. Vyzývám však aj našich lídrov, a najmä pretože som jedna z nich, vytvoriť životné prostredie, ktoré by umožnilo našim priateľom pomáhať nám a urobiť viac pre to aby sme si my sami v Afrike pomohli, urobiť spomínanú stoličku, vytvoriť základ a rozšíriť ju pre o najväčšie množstvo ľudí.

Prvý ekologický festival vďaka Priateľom Zeme

Pohoda dala zelenú „zelenej“

Už nieko ko rokov sa na festivale Bažant Pohoda v Trenčíne spolu s ďalšími mimovládnyimi organizáciami prezentujú aj Priatelia Zeme. 10. ročník festivalu bol však výnimočný, pretože niesol prívlastok „zelený“.

Okrem infostánkov mimovládnych organizácií, predaja bio a fair trade výrobkov, ríksí-cyklotaxíkov na „údský pohon“ a solárnych spichovačov zažilo 22 tisíc návštevníkov po prvý krát na festivale aj separovaný zber, o ktorý sa postarali Priatelia Zeme – SPZ spolu so stovkou svojich dobrovoľníkov. Skupinky v žltých tričkách s logom organizácie a heslom **“Neseparujeme sa, separujeme odpad”** do istej miery pripomínali armádu spásy. Nad atmosférou festivalu, a hlavne separovaním odpadu, bdeli naozaj anjelsky zodpovedne, ba až ertovsky divoko. Odmenou za ich prácu v horúcej, na priamom slnku, možno niekedy „pod ich dôstojnosť“, bola možnosť užiť si popri práci festival zadarmo.

Práve vďaka dobrovoľníkom sa nám na Pohode podarilo vyseparovať cca 5,7 ton plastov a papiera a nieko ko sto kilogramov plechoviek z celkového množstva 30 ton odpadu. Z výsledkov netajil radosť ani hlavný organizátor Michal Kašák, ktorý po skončení akcie vyslovil hlbokú pochvalu: „Bolo to úžasné. V mene všetkých ľudí, ktorí na festivale robia, sa chceme poďakovať Priateľom Zeme aj dobrovoľníkom. Takýto istý festival je raritou nielen na Slovensku, ale aj v celosvetovom meradle. Verím, že sa nám v budúcom roku podarí systém dotiahnuť do dokonalosti a vyseparovať ešte viac odpadu.“ Faktom je, že miestami bolo v stanovom meste ku až tak isto, že si dobrovoľníci za stanom s obľubou dopriali kofolovo-pivnú pauzu (prezradila jedna z dobrovoľníčok).

Samotné prípravy na realizáciu pilotného projektu separovaného zberu pre festival Pohoda sa začali nieko ko mesiacov vopred. Prípravy separovaného zberu priamo na letisku sme spustili spoločne s celou prípravou Pohody už v pondelok (ešte bez dobrovoľníkov). Hádám najväčším problémom bolo osádzanie stánkov zástavkami, pretože sme, ako sa zdá, podcenili tvrdosť trenčianskej pôdy. Tiež bolo treba neustále komunikovať s na poslednú chvíľu sa prihlasujúcimi i odhlasujúcimi dobrovoľníkmi, ale najmä

soraz viac zaneprázdnenými organizátormi Pohody. Na ploche festivalu sme vytvorili vyše 60 stanovišťa pre zber odpadu označených zástavkou s recyklačným krúžkom a nápisom Separovaný zber. Firma ASA, ktorá s nami po celý čas spolupracovala, na každé stanovište rozmiestnila menšie 240 litrové nádoby na zmesový komunálny odpad a veľa 1100 litrových na separovaný zber, kam sa vhadzovali spolu plasty, papier a kovy, ktoré potom naši dobrovoľníci dotriedili. Na kontajnery sme vylepili plagáty s informáciami o možnostiach a o nemožnosti do jednotlivých nádob vhadzovať a tiež kontakty na zelenú infolinku, kde bolo možné zavolať v prípade akýchkoľvek nejasností, postrehov či pripomienok (žiadne, využitie infolinky bolo nulové). Vo štvrtok, deň pred začiatkom festivalu, sme privítali a zaregistrovali dobrovoľníkov a v piatok ráno sa už prvé skupiny pustili do práce.

S takým vysokým počtom dobrovoľníkov sme pracovali prvý krát, čo sa nezaobišlo bez menších problémov, s ktorými sa viac či menej nemohlo vopred počítať. Trošku zaškripala napríklad komunikácia medzi jednotlivými pracovnými skupinami, zabezpečovanie jedla pre dobrovoľníkov načas, či sledovanie odpracovaných hodín. Bola to však obrovská skúsenosť, ktorá nás v našej práci určite posunula ďalej. Bolo nám potešením dostať príležitosť naučiť sa „eko na to“ zabávajúci sa dobrovoľníkov, a to nielen v triezvom stave, ale (podľa očíťých svedkov) aj v stave povznesenej hladiny vnímania. Informácie o separovanom zbere dostal každý návštevník festivalu v podobe letáku pri vstupe a v predstihu aj na internetovej stránke Pohody. K dispozícii boli aj všetci dobrovoľníci a aktivisti v infostánku Priateľov Zeme, ktorí ochotne vysvetlili a niekedy aj s únavou napomínali niektorých stále nechápajúcich jednotlivcov. Neostáva nič len dúfať, že jedna z noviniek Pohody - Kaplnka ticha - neslúžila na oddych len ľuďom, ktorí chceli mať pokoj od ekologických aktivistov, a že prívlastok tohto ročníka festivalu „zelený“ sa v zmysle ani konaní viacerých návštevníkov odviezol domov spolu s nimi.

Pohoda v číslach:

22 tisíc návštevníkov
60 stanovišťa pre zber odpadu
cca 400 odpadových nádob
100 dobrovoľníkov Priateľov Zeme
vyše 2400 odpracovaných dobrovoľníckych hodín
30 ton odpadu
z toho 5,7 ton vyseparovaných surovín

Glastonbury

- najvä ší zelený hudobný festival

Glastonbury - najvä ší hudobný festival vo Ve kej Británii. Tri dni strávené na magickom mieste v údolí rieky Avalon. Všade hudba, množstvo udí, h ba odpadu.

Tento hudobný festival je v aka spolupráci rôznych environmentálnych organizácií už dlho spájaný so slovami ako ekologický, environmentálny i zelený. Popri separovanom zbere zažilo 150 000 návštevníkov festivalu v roku 2004 aj jednu novinku - kompostovanie bioodpadu. Z vyše tisíc ton odpadu sa podarilo vyseparova až 32 % surovín, ktoré by inak skon ili na skládke.

Pôvodný zámer organizátorov, 16% podiel vyseparovaných surovín, sa podarilo prekona o 100%. Ve ký podiel na tomto úspechu mala aj organizácia Community Composting Network, ktorá sa so svojimi dobrovo níkmi starala o separovanie bioodpadu, dohliadala, radila a pomáhala predajcom ob erstvenia, aby dodržovali pravidlá stanovené organizátormi. Predajcovia mohli používa len kompostovate né papierové tanieri, poháre a drevené príbory. Samozrejme museli separova jednotlivé zložky odpadu a bioodpad - najmä odpad zo zvyškov jedla vhadzova do biodegradovate ných (biologicky rozložite ných) vriec. Kým v prvý de mali dobrovo níci ve a práce s vysvet ovaním a kontrolou a podiel istého vyseparovaného bioodpadu u obchodníkov bol nízky, ku koncu festivalu už dokázali vyprodukova 100 % istý bioodpad. Sta ilo malé úsilie, trpezlivos a zopár rád a výsledok sa dostavil.

S kompostovaním sa na festivale za alo v roku 2004, ke sa vyseparovalo 110 t bioodpadu. V roku 2005 festival zabezpe il drvi dreveného odpadu a množstvo bioodpadu stúplo na 500 ton. Okrem toho sa v aka drvi u podarilo vyseparova ešte alších 150 t dreveného odpadu, ktorý sa použil na výrobu drevotrieskových dosiek.

V areáli s rozlohou takmer 36 hektárov bolo rozmiestnených 11 000 nádob na separovaný zber- rôzne pre jednotlivé zložky, z toho vyše polovica ur ená na zber bioodpadu pre kompostovanie. Pracovníci spoločnosti, ktorá zabezpe ovala, boli prekvapení tým, že u om naozaj nerobilo problém triedi . U dia boli ochotní spolupracova a znáša aj drobné pripomienky, o om sved il aj ve mi malý podiel zne istených alebo zle triedených surovín. „Keep it clean and keep it green“ (uchovaj isté a uchovaj zelené) to je heslo Zelenej polície, tvorenej asi 100 dobrovo níkmi v zelených vestách s rôznymi farebnými doplnkami, maskami a paroch ami, ktorí okrem iného zabezpe ujú aj distribúciu vriec na separovanie v stanovom meste ku, dozerajú a vtipne upozor ujú, aby u dia používali na svoje potreby toalety alebo miesta na to ur ené a radia neznalým problematiky ako a o triedi .

V aka spolupráci organizátorov festivalu, dobrovo níkov a rôznych mimovládnych organizácií sa festivalu v Glastonbury darí oraz viac nap a predstavy o festivale s minimálnym zásahom do životného prostredia. Svoj podiel na tom zohráva aj separovaný zber, ktorý je z roka na rok úspešnejší. 32% miera vyseparovaných surovín v roku 2004 narástla v roku 2005 na 50%. Mimo 500 ton bioodpadu na kompostovanie sa na recykláciu odviezlo 1017 ton a 1003 ton odpadu šlo na skládku.

Myšlienka separova odpad na festivaloch, ako aj propagova alšie pre prírodu prospešné aktivity, nie je vo svete výnimkou. Sved ia o tom aj alšie festivaly ako sú napr. Sziget v Ma arsku, i Trutnov v echách. By zeleným sa stáva moderné. Na Slovensku sa s myšlienkou separovaného zberu za ali pohráva už aj alšie hudobné festivaly o om sved í aj to, že už po as prvého d a Pohody oslovili Priate ov Zeme - SPZ organizátori iného podujatia s prosbou o pomoc pri zavedení triedenia.

Katarína Vráb ová

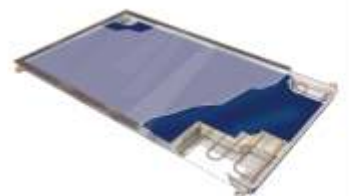
Spracované podľa www.glastonburyfestivals.co.uk

... slnko faktúry neposiela ...

THERMO/SOLAR Žiar s.r.o.
Na vartičke 14
965 01 Žiar nad Hronom
Slovenská republika
Tel.: +421-45-6016080
Fax: +421-45-6722844

E-mail: info@thermosolar.sk
Web: www.thermosolar.sk

domácnos

Zážené a špinavé medené kotlíky, panvice i iné predmety sta í poumýva roztokom octu a soli v pomere 1:1. Opláchnu a pretrie mäkkou handri kou.

Nepříjemný zápach v topánkach odstránime tak, že do nich na noc nasypeme za lyžicu sódy bikarbóny.

erstvé škrvny od ovocia o istíme tak, že na látku napnutú cez misku nasypeme so a prelejeme vriacou vodou

Škrvny od mlieka odstránime tak, že látku najprv namo íme do studenej vody, aby sa vyplavila bielkovina, a potom do teplej, aby sa vyplavil tuk. Nakoniec preperieme v mydlovej vode.

životný štýl

Second-hand

Obdobie jesene asto spájame aj s nákupmi novej jesennej a zimnej garderóby, najlepšie pod a najnovších trendov a najmä ponuky našich obchodov, v ktorých sa stretávame povä šine s rovnakým štýlom, a tak nájs nie o odlišné a originálne a neutrati pritom pol výplaty býva niekedy problém. Istú alternatívu ponúkajú tzv. second-handy, alebo po slovensky obchody s použitým šatstvom. Tí skúsenejší dokážu zo „seká a“ vydolova naozaj zaujímavé kúsky odevov, originálne, kvalitné a lacné. Niektorým je to možno proti srsti nosi nie o, o už mal oble ené ktosi druhý, neznámy. astokrát sú to však veci, ktoré si pôvodný majite obliekol raz i dvakrát, alebo veci nové, ktoré len dlhšie ležali v obchodoch. Uprednosť ovanie nákupov v second-handoch je jednou z možností ako znížiť množstvo odpadu, preto odbúrajme predsudky a hor sa na nákupy.

strava

Majkine kolá iky

160g pohánkových vlo iek, 200g celozrnej hladkej múky, 160g práškového cukru (možno nahradí medom), vanilkový cukor, 160g tuku, 2 vají ka, hrs orechov, džem

Orechy nasekáme. Zo všetkých surovín vymiesime cesto. Tvoríme malé placky, uprostred každej vytla íme jamku, ktorú plníme džemom. Pe íeme pomaly na suchom plechu.

Zeleninová hor ica

2 kg paradajok, 2 kg papriky (kapie), 4 cibule, pol hlávky cesnaku, 2 feferóny, 1 dcl octu, 2 dcl oleja, 400 g hor ice, so

Všetku zeleninu rozvaríme a rozmixujeme, pridáme hor icu, so , ocot a olej. Zmes plníme do pohárov/ f ašti iek a sterilizujeme.

Krúpy so zeleninou

pol balí ka ja menných krúпов (.10), 1 ve ká mrkva, tekvica (zeleninu možno obmeni pod a potreby), vegeta, za studena lisovaný slne nicový olej, 1 stredne ve ká cibu a, petržlenová v a

Krúpy povaríme v neslanej vode cca 20 - 25 min. Medzitým popražíme na oleji nakrájanú cibu ku, pridáme tekvicu (cca dve 1 cm hrubé kolieska nakrájané na kocky), nahrubo nastrúhanú mrkvu a podusíme. Ke zelenina zmäkne, dobre ju premiešame s krúpami, dochutíme vegetou a petržlenovou v a ou.

Aby sme pri varení ušetrili elektrickú energiu, môžeme krúpy vari len 5 minút a potom ich aj s nádobou zabali do hu atej deky i periny a necha dôjs .

Ovsené placky so žih avou

200g ovsených vlo iek, 2 PL celozrnej múky, pol droždía, 1 stredná cibu a, 4 strú iky cesnaku, olej, majorán, 100g mladých lístkov žih avy

Ovsené vlo ky vopred namo íme. Namoené vlo ky zmiešame s rozdrobeným droždím, nadrobno nakrájanou cibou ou, cesnakom a žih avou, pridáme múku a majorán. Hmotu kládime lyžicou na vymastený plech, vytvarujeme placky a pe íeme v rúre pri nižšej teplote z oboch strán.

Batikovanie

- jedna z možností opätovného používania textílií

Obnosené, vyblednuté oblečenie ako aj opozerané domáce textilie nemusíme vyhadzovať a kupovať nové. Stačí trochu šikovnosti a vyrobíme si z nich veľa originálnych malých umeleckých dielok. Presne také, o akých sme snívali. Urobí nám to oveľa väčšiu radosť ako prázdna peňaženka a vytvoríme si k veciam bližší vzťah. Z environmentálneho pohľadu zamedzíme produkcii odpadov a bude spotrebovaná menej energie ako na výrobu nového výrobku.

Spôsobov ako opätovne použiť starý textil je niekoľko: prešitie strihu oblečenia, použitie látky z oblečenia na výrobu iných domácich textílií napríklad vreciek na bylinky alebo na kozmetiku, na záplaty, na kuchársku zásteru, originálne domáce šaty, alebo na chlapčeka; na patchwork (výrobu krásnych prikrývok zo zvyškov látok), na výrobu tkaných behúňov a samozrejme i batikovanie a maľovanie na textil.

Batikovanie ako i samotné slovo „batik“ pochádza z Jávy a jeho význam je písať, kresliť. Túto viac ako tisícročné techniku priniesli v 18. storočí holandskí cestovatelia.

Batikovanie spočíva v prekrytí textílie do želaného vzoru pomocou vosku, špagátika, prešitím alebo skladaním a následne zafarbením textílie. Po odstránení prekrytia sa ukáže krásny vzor. Základné pravidlá batikovania sú jednoduché:

- textílie z prírodného materiálu – vlna, bavlna, ľan, hodváb, viskóza
- textíliu vyprať. Pokiaľ pracujeme s novou látkou, musíme ju najskôr vyzrážať vypláchaním najprv v studenom kúpeli a potom v horúcom kúpeli a opakovať to ešte 2x.
- farby. Je možné kúpiť rôzne druhy práškových alebo tekutých farieb. Osvedčenou je DÚHA. Farbiť sa dá v horúcej vode, ale i na studeno. Farby nájdeme i v prírode. Najznámejšími sú: cibuľová - odtiene oranžovej až hnedej, lastovičník - žltá, šalvia ľubovník - zelená, púpava - červená.

Najstaršou technikou batikovania je vyvážovanie tzv. Plangi. Pracujeme s hrubou niťou alebo špagátikom, s ktorým rôzne silno viažeme rozličné mramorové vzory, spravidla kruhy, ovály, polkruhy alebo pružky. Textíliu v určitých bodoch chytíme medzi prsty tak, aby záhyby boli rovnomerne rozložené okolo nadvihnutého miesta (ako na dáždniku) a silnou hrubou niťou alebo tenkým špagátikom mocne obviažeme. Vzor môžeme obmeniť tak, že do nadvihnutých miest vložíme nefarbiace kamienky, drevené doštičky, sklenené guľôčky a pod nimi textíliu tesne obviažeme. Potom

textíliu povaríme vo farbiacom roztoku. Na ustálenie farbiaceho kúpeľa použijeme soľ. Ešte obviazanú ju vypláchneme v kúpeli, kde pridáme i trochu octu pre ustálenie farby. Textíliu usušíme a potom obviazanie opatrne prerežeme.

Príbuznou technikou je tzv. Tritik, pri ktorom sa textílie kryje pred farbiacim roztokom šitím, tesne stiahnutým riasením. Šijeme hrubšou silnou niťou rovnomernými stehmi zvyčajne vo viacerých rovnobežných radoch. Stehy pevne stiahneme. Napríklad ak šijeme rovnobežne s okrajom textílie, po zafarbení dostaneme pruhy vzorov so svetlejšími nepravidelnými okrajmi.

Na krytie textílie môžeme použiť i kolíky, najlepšie drevené. Nimi si môžeme prichytiť textíliu do rôznych tvarov a obrázkov.

Pri skladanom batikovaní zložíme mokrú textíliu do štvorcov alebo do harmoniky, ktorú môžeme ešte ďalej poskladať. Textíliu potom vložíme medzi dve dosky, ktoré priviažeme k sebe. Poskladanú textíliu môžeme fixovať i špagátom, ktorý obviažeme v rôznej vzdialenosti.

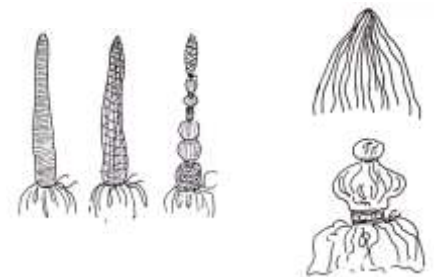
Asi najnáročnejšou technikou je vosková batik, ktorej základom je nanášanie horúceho vosku na materiál v určitých obrazoch a vzoroch. Môžeme použiť i rôzne vyrobené pevné atidlá napríklad v tvare ryby, motýľa; alebo len klinčeky na odtlačenie bodiek. Na kontúru alebo linky používame tenký štetec – najlepšie retušovací, na väčšie plochy napúšťa aciu tyč. Napúšťať sa dá i na vyvrátenú napríklad z varechy, drevenej latky, konárika alebo oceňového drôtu. Na tyč pevne a rovnomerne priložíme rôzne veľké chumáčiky vaty, ktorý obviažeme jemnou látkou. Väčšie kusy látky farbíme v nádobe s farebným roztokom, menšie časti napneme v ráme a vosk a následne farbu na ne priamo nanášame. Môžeme na to použiť i napúšťať aciu tyč. Mnohofarebnosť dosahujeme tak, že vosk postupne nanášame pod a vzor na zaschnutú farbu a pridávame ďalšie farby. Postupujeme vždy od najsvetlejších odtieňov k najtmavším. Pri žmýkaní materiál nestláčame, aby sme neporušili štruktúru vosku. Ten odstránime až po poslednom farbení. Je veľmi dôležité, aby vosk nebol zafarbený. Najjednoduchší spôsob odvoskovania vosku je žehlenie. Avšak musíme byť opatrní. Na spod textíliu položíme filtračný alebo novinový papier. Teplou žehličkou sa vosk roztopí a vsiakne do papiera.

Takže teraz len nájsť kúsok látky, tri kolíky, alebo starú sukňu a ideme na to ...

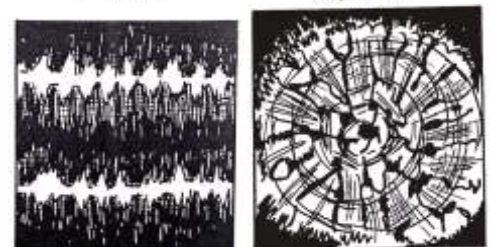
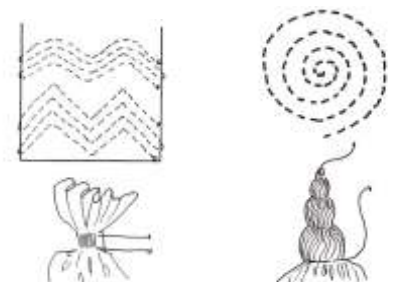
Vyrobené batikové veci nás svojou farebnosťou alebo rozveselia a pridajú farby i svetlu...

Technika Plangi

Technika Tritik

Chceli by sme si umiestniť kompostovací zásobník pri paneláku na sídlisku a kompostovať om bioodpad z domácnosti. Potrebujeme na to nejaké povolenie?

1. Najprv sa musíte presvedčiť, či je v okolí vášho paneláka vhodné miesto na zriadenie kompostoviska. Nie všade sú na to vyhovujúce podmienky. Je potrebné, aby toto miesto bolo aspoň alej od chodníka a cesty, najlepšie v blízkosti kríkov alebo pod stromom.
2. Musíte si uvedomiť, že kompostovanie je riadený proces. O kompostovisko je potrebné pravidelne starať a rôznymi zásahmi (drvenie, premiešavanie, polievanie...) vstupovať do procesu kompostovania. Preto je nevyhnutné, aby aspoň jeden člen domácnosti bol dostatočne oboznámený s tým, ako správne kompostovať. Základné pravidlá fungovania kompostoviska by mali ovládať všetci, ktorí sa budú na spoločnom kompostovaní podieľať. Informácie nájdete na www.priateliazeme.sk/spz.
3. Zvolajte / zúčastnite sa domovej schôdze a oboznámte svojich susedov so svojim zámerom. Najvhodnejšie by bolo, ak by ste písomne získali ich súhlas.
4. Zistíte, komu patrí pozemok, na ktorom chcete kompostovať.
 - a) Ak je v spoluvlastníctve obyvateľov domu, potrebujete písomný súhlas najmenej 51% obyvateľov. Potom môžete kompostovisko založiť.
 - b) Ak je vo vlastníctve niekoho iného, treba od neho získať písomný súhlas. Potom môžete kompostovisko založiť.
 - c) Ak je vo vlastníctve obce alebo mesta, jedná sa o verejné priestranstvo, na ktoré sa vzťahuje oznamovacia povinnosť. V prípade, že ste zistili, že pozemok patrí obci / mestu sa na žiadenie verejného priestranstva vzťahuje Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov. V IV. článku - Daň za užívanie verejného priestranstva: konkrétne v §30 bode 3 je uvedené, že osobitným užívaním verejného priestranstva sa rozumie umiestnenie zariadenia slúžiaceho na poskytovanie služieb, umiestnenie

- skládky, trvalé parkovanie vozidla mimo stráženeho parkoviska a podobne. V §36 sa uvádza, že obec / mesto ustanoví všeobecne záväzným nariadením (VZN) podrobnosti k §30 bodu 3 ako aj ostatným, kde sa uvádza sadzba dane, rôzne sadzby dane pod a u určitých kritérií, miesta, ktoré sú verejnými priestranstvami, osobitné spôsoby ich užívania, podrobnosti a náležitosti oznamovacej povinnosti, spôsoby vyberania dane, prípadne oslobodenie od tejto dane alebo zníženia dane. To znamená, že bližšiu špecifikáciu užívania verejného priestranstva nájdeme vo všeobecne záväznom nariadení obce v znení: „Daň za užívanie verejného priestranstva“. Tam nájdeme napísané, že patrí pod „osobitné užívanie verejného priestranstva“. Ak nie je vymenované umiestnenie kompostoviska, môžeme ho zaradiť pod „iné osobitné užívanie verejného priestranstva“ a na to sa vzťahuje určitá sadzba dane, ktorá sa vypočítava na m² a na 1 deň. Zákon umožňuje obci oslobodiť užívateľa verejného priestranstva od tejto dane alebo mu daň znížiť. To môžete dosiahnuť tak, že napíšete list na váš obecný / mestský úrad, v ktorom okrem popisu aktivity, ktorú chcete robiť, doplníte aj význam tejto aktivity. Dôležité je uviesť si, že vy vlastne obci / mestu pomáhate plniť povinnosti, ktoré im vyplývajú zo zákona o odpadoch a zároveň znižujete množstvo odpadov.
5. Z hľadiska Zákona č. 223/2001 o odpadoch v znení neskorších predpisov sa malokapacitné formy kompostovania považujú za predchádzanie vzniku odpadu. To znamená, že sa nejedná o nakladanie s odpadmi a preto na nich nie je potrebný súhlas miestnej samosprávy a ani príslušných orgánov štátnej správy.
 6. Zákon o odpadoch rovnako stanovuje, že pokiaľ kompostovisko nepresiahne kapacitu 10 ton kompostu ročne, nie je považované za zariadenie na zhodnocovanie odpadov. Na jeho prevádzkovanie rovnako nepotrebujeme žiadne povolenie.

V prípade potreby kontaktujte našu organizáciu. Radi vám pri zriadení kompostoviska pomôžeme.

Branislav Mošček

Priate om Zeme - SPZ finančne podporili:

Ambassade van het

Koninkrijk der Nederlanden

Ve vyslanectvo Holandského kráľovstva

SCHWEIZERISCHE BOTSCHAFT
AMBASSADE DE SUISSE
AMBASCIATA DI SVIZZERA
AMBASSATA SVIZRA

Ve vyslanectvo Švajčiarska

ekoPolis
nadácia

Pri realizácii aktivít Priate om Zeme - SPZ pomohli:

Júlia Šimková, Zuzana Makovská, Michaela Murajdová, Ján Vozár, Lenka Rusnáková, Janko Elečko, Ondrej Paľay, Michal Šinár, Janka Bohdanová, Veronika Vávrová, Lenka Beznáková, Zuzana Homolová a rodina, Filip Franko, Vlado Michalovič, Marek Dreisig, všetci dobrovoľníci z Pohody, všetci vy, ktorí ste venovali 2% z dane Priate om Zeme a tí, ktorí ste pomáhali na infostánkoch, Janka Gašúrová a ďalší

Ekotábor materiálne podporili firmy: Tento, Alfabio, Kolagrex, Dekort - Mila, Galtea, Sojaproduct, Vepý, Notabene, Ekotrend Myjava

Ďakujeme Vám